

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu. || Manuscriptele si corespondintiele se se trimita francata la redactiuni.

Anulu III.

Blasiu 1 Ianuariu 1890.

Nr. 7.

Partea besericésca.

Decisiunile sinodului archidieceasanu tienutu in Blasiu la 17 si 18 Septembre 1889.

III.

Statute Cluj / Central

pentru reorganizarea Esactoratului archidieceasanu, respective pentru crearea unui postu de Revisoru a Ratiunilor despre averile besericesci si scolastice archidieceasane.

A. Introducere.

§. 1. Esactoratulu archidieceasanu va avé si pre venitoriu acel'asi scopu, care l'a avutu pana acum, si anume: *a se ingriji*, cá despre tote averile besericesci si scolastice din parochiele Archidiecesei gr. cat. de Alb'a-Julia si Fagarasiu se i-se sustérna in fia-care anu ratiuni formale, compuse in conformitate cu decretele Conciliului provincialu II Tit. VI „referitórie la administrarea averiloru besericesci si scolastice“, apoi cu statutele aduse in siedinti'a Veneratului Consistoriu archidieceasanu tienuta la 2 Juniu 1888 si publicate Clerului archidieceasanu totu sub acelasu datu Nr. 1717; precum si cu alte ordinatiuni emanate dela Consistoriulu archidieceasanu; b) *a censurá acele ratiuni* cu tota rigórea, esactitatea si promptitudinea; si c) *a face propunerile de lipsa* la Veneratulu Consistoriu archidieceasanu nu numai pentru a aperi averile besericesci si scolastice de daune, ci si ale sporí dupa potintia. Pentru-cá acestu scopu se se pota ajunge cu mai mare inlesnire, decâtu pana acum, in sênulu Esactoratului archidieceasanu se sistemiséza unu postu de Revisoru alu ratiuniloru besericesci si scolastice. Sistemisarea acestui postu face necesaria reorganizarea Esactoratului archidieceasanu in intielesulu acestoru statute.

B. Membrii Esactoratului archidieceasanu.

§. 2. Esactoratulu archidieceasanu consta din mai multi membrii, si anume:

a) Unu presiedinte denumitu de Consistoriulu archidieceasanu dintre membrii Capitulului metropolitanu; b) 15 asesori ordinari, intre cari 9 suntu canonicii capitulului metropolitanu, ér' 6 suntu acei preoti din gremiu, pre cari i- denumesce Consistoriulu de asesori. Inse in casu de lipsa se potu denumi si asesori suplenti, cá se ajute pre asesorii ordinari, cari din caus'a betranetieloru seuu a altoru ocupatiuni oficióse, cari receru absentarea acelor'a dela lucrarile esactorale, nu ar' poté luá parte la lucrarile Esactoratului archidieceasanu, si c) unu revisor denumitu de Consistoriulu archidieceasanu.

C. Detorintiele Presiedintelui.

§. 3. Detorintiele presiedintelui suntu urmatóriele:

- convóca siedintiele Esactoratului, in cari presidiéza;
- determina diu'a siedintieloru;
- controléza activitatea asesoriloru si a revisorului;
- subscrie tote acele, ce emanéza dela Esactoratu.

D. Detorintiele Revisorului.

§. 4. Revisorulu are urmatóriele detorintie:

- Pórta unu esibitoriu si iudice separatu despre tote actele si ratiunile, cari ingurgu la Esactoratulu archidieceasanu si pre aceste le conserva in unu archivu separatu sub responsabilitatea s'a;
- revede cu conscientiositate tote ratiunile si censuréza preliminariele speseloru, ce suntu de a se asterne la Ordinariatu din fia-care parochia pana la finea lunei Februariu in fia-care anu: avendu in vedere nu numai esactitatea cifreloru si consonanti'a pusetiuniloru cu documentele relative, ci si tóte criteriile, cu ajutoriulu caror'a se pote judecá daspre administrarea esacta si rationala a averiloru besericesci si scolastice.
- Tote defectele, ce le observéza in ratiuni le notéza in scrisu pre hártia separatu de corpulu ratiuniloru, si totu in scrisu deduce totu ce ar' fi de observatu cu privire la administrarea averi besericesci si scolastice din parochi'a respectiva;
- Observatiunile, ce le va fi facutu in scrisu le alatura la ratiunile respectiveloru parochie, si din comisiunea pre-

siedintelui le transpune impreuna cu ratiunile la asesorii Esactoratului archidieceasanu, cari in siedinti'a proxima referescu despre starea lucrului conformu celoru ce se statorescu mai josu;

e) Pórta protocoálele siedintieloru Esactoratului archidieceasanu, copiéza, contrasemnóza si spedéza tote actele, cari emanéza dela Esactoratu;

f) Observandu, cá vre-unu asesoru nu referesce la tēmpulu seu ratiunile, cari i s'au incredintiatu spre referada, incunoscientiéza despre acést'a pre presiedinte, care este detoriu a luá mesurile de lipsa pentru delaturarea inconvenientului;

g) la finea fia-carui anu pregatesce si presenta Consistoriului archidieceasanu urmatoriele conspecte:

α) Conspectulu ratiuniloru incurse in decursulu anului, din care se se véda limpede, ce ratiuni s'au susternutu spre revisiune, si ce ratiuni nu s'au susternutu, indigitandu si pasii ce s'au facutu pentru cá acestea din urma se se sustérna din partea oficiului protopopescu;

β) Unu conspectu, din care se se véda, cari din ratiunile incurse s'au reveditu si referitu? si cari nu s'au reveditu si referitu? si pentru ce s'a intemplatu acést'a,

γ) Unu conspectu, din care se se véda, catu de mare este statulu activu alu averei din fia-care parochia, din fia-care protopopiatu si din intréga archidieceasa, si ce valóre representa cealalte realitati din intréga archidiecea.

E. Detorintiele asesoriilor.

§. 5. Asesorii au urmatoriele detorintie:

a) suntu detori a luá parte la tote siedintiele, cari se voru tiené de comunu de doue ori pre fia-care luna, ér' in casu de lipsa si de mai multe ori;

b) Asesorii suntu detori se controleze cu tota rigórea censurarea ratiuniloru indeplinita de revisoru- confrontandu observatiunile acestui'a cu corpulu ratiuniloru, si in casu, candu aru observá, cá revisorulu nu a reflectatu la totu, ce ar' fi trebuitu se observeze, suntu detori se-si faca si ei observatiunile loru in scrisu. Spre orientatea asesoriiloru se observa, cá pre venitoriu aprobarea ratiuniloru nu se va mai dá nici odata prelēnga anumite conditiiuni, ci mai antaiu se voru cere dela ratiocinanti tote deslucirile de lipsa, si delaturarea toturoru defectelorü afflate, si numai dupa acea se voru provedé ratiunile cu clausul'a de aprobare, scriinduse acést'a clausula pre fia-care esemplariu de ratiuni separatu.

c) suntu detori se referésca ratiunile revedite de revisoru in cea mai de aproape siedintia. Modalitatea, cu care se se duca in deplinire acést'a dispusetiune, se lasa in combinarea Esactoratului archidieceasanu, care dupa esperintiele sale va determiná acea modalitate in regulamentulu seu internu.

F. Salariulu Revisorului.

§. 6. Revisorulu primescce unu salariu anualu de 600 fl. v. a. solvindu in rate lunarie, si pre lēnga acea seau quartiru in natura, seau relutu de quartiru in suma de 100 fl. v. a.

Dupa 5 ani de servitiu la Esactoratu capeta unu salariu de 700 fl. si apoi de aci inainte quinquennialie de cate 50 fl.

§. 7. Salariulu acést'a se solvesce din Fondulu Esactoratului archidieceasanu, care se va infiintiá din taxele, ce le voru solvi in fia-care anu parochiele Archidiecesei.

§. 8. Taxele, ce suntu a se solvi din partea parochieloru, se determina si se eiectéza de cátra sínódele protopopesci dupa urmatoriele principie:

a) fia-care parochia, care aterne ratiuni spre revisiune la Esactoratulu archidieceasanu, solvesce o taxa fundamentala de 50 cr. v. a. pre anu;

b) parochiele, cari au capitalu realu fructificatoriu de 400—800 fl. solvescu pre lēnga tax'a fundamentala inca 1 fl. v. a.; ér' cari au capitalu realu dela 800 fl. pāna la 1500 fl. solvescu pre lēnga tax'a fundamentala inca cate 2 fl. v. a. si in fine dela 1500 fl. in susu, de fia-care mīia se adauge cáte 1 fl. v. a.

c) se iáu in consideratiune ori ce alte inpregiurări, cari aru permite augmentarea taxelorü.

§. 9. Oficiulu protopopescu susterne Ordinariatulu archidieceasanu in fia-care anu celu multu pāna in 1 Septembre atatu conspectulu taxelorü eiectate asupr'a parochieloru, catu si protocolulu luatü despre acést'a eiectare in sinodulu protopopescu, precum si sum'a taxelorü.

§. 10. De basa la eiectarea taxelorü asupr'a parochieloru se se iée de comunu capitalele specificate in ratiunile mai de eurendu aprobate din partea Esactoratului archidieceasanu.

§. 11. Pāna candu se incasséza taxele primulu anu, salariulu revisorului se anticipéza din vre-unu fondu archidieceasanu, carui'a se voru rebonificá anticipatiunile din taxele, ce voru incurge. Déca sum'a taxelorü aru trece preste sum'a salariulu, ce compete revisorului, si a altoru spese impreunate cu oficiulu esactoralu, atunci prisosulu se se imparta in dóue pārti egale, din care un'a se tréca la Fondulu Reuniunei besericelorü archidieceasane, ér' cealalta se se capitalizeze in continuu in favorulu Fondului Esactoratului archidieceasanu. Déca inse din sum'a taxelorü nu sar' poté acoperi salariulu revisorului si cealalte spese esactorali, atunci diferinti'a acést'a se va suplini din ridicarea taxei fundamentale dupa lips'a, ce se va observá, si pāna la 1 florenu, cea-ce se va notificá Clerului archidieceasanu prin cerculariu generalu la tempulu seu.

§. 12. Asesorii Esactoratului archidieceasanu nu primescce salariu seau alte remuneratiuni, ci functionéza ex nobili officio.

§. 13. Statutele acestea intra in vigóre cu 1 Ianuariu 1890.

IV.

Punctuatiuni de procedura spre estirparea concubinateloru in casu cându organele politice nu aru dá mana de ajutoriu la sterpirea acelor'a.

§. 1.

Concubinarii se se citéze in antea preotului localu si cu tóta puterea cuventului se li-se descria marimea pecatului, in care traescu, provocandu-i a se cununá cátu mai curundu.

§. 2.

Déca s'ar' gasi a subversá cev'a piedeca in contr'a cununii, fia acea canonica fia politica, se se procéda la delaturarea piedecéi; déca ace'a e canonica si dispensabila, prin midilocirea dispensarei dela Ordinariatu, éra déca e civila, prin cererea concessiunei dela autoritatea competentá, cá se se póta cununá.

§. 3.

La casu cându s'ar' aduce de piedeca seraci'a, cá nu ar' avé spesele cerute la cununia, se se cerce déca e

asiá, si fiindu, precum se dice: iertandu-se tóte tacele, se se perfaca tóte gratuitu, cá asiá se se póta mantui de perire sufletele nepretiuibile.

§. 4.

Decumva nu ar' subversá neci o piedeca, cá se se póta cununa, si numai din renitintia ori nepasare ar' recusá cununi'a, atunci inca odata se se chiane si inaintea curatoratului besericescu si se li-se descria marimea pecatului, si se li-se spuna apriatu, cá s. maica Beserica ne potendu suferi atari pecate in midiloculu poporeniloru, va fi silita a procede in contra loru cu tóta asprimea prescisa de santele Canone, deci se li-se puna terminu, pâna la care se se desparta de cátra olalta, notificandu-li-se, cá déca nu se voru despartí pâna atunci, se va incepe procedur'a canonica in contra loru.

§. 5.

Trecundu terminulu prefíptu pentru despartire, se se inceapa in contra loru aplicarea censuriloru besericesci si anume: aceia I., se nu se impartiasca in sacramentalie, precum suntu: santirea casei la boboteaza si saruarea crucei, Ungerea cu oleiu santitu la serbatori, botezarea cu apa santita, si altele, ce suntu, cari déca nu ar' folosi nemica: II. se se opreasca dela ss. sacraminte a penitentiei si maslului, cá nedemni de acele; ce remanandu fora efectu intru $\frac{1}{2}$ de anu: III., se se aplice eschiderea acelor'a dela tóte beneficiile spirituale besericesci; si déca si acésta censura aru remané fara resultatu, se li-se spuna acelor'a, IV., cá neci in casulu mortii nu voru fi prevediuti cu cele sante, déca nu se voru indreptá prin penitintia si cununia concessa, si la casu de mórte cá fi inderetnici si neascultatori de s. maica beserica, nu voru fi ingropati cu inmormentare besericeasca, si asiá nu li se voru trage neci clopotele.

§. 6.

Déca in vre unu casu specialu nu s'aru poté aplicá aceste decrete, fara de a se dá ansa la vre unu reu mare pentru sant'a Beserica, atunci preotulu va cere inviatiuni dela oficiulu protopopescu si respective dela Ordinariatulu archidiececanu.

Instructiune practica pentru cauzele matrimoniale.

de Dr. I. S.

In intrég'a activitate pastorala a preotului abia se afla vreunu objectu — desi asia dicundu de tóte dilele — inse totusi fórte delicatu: cum este sfer'a cauzeloru matrimoniale. — Dicemu, cá e objectu de tóte dilele; pentru-cá abia este di, in care se nu fia provocata ingrigirea, ajutoriulu ori intrevenirea preotului in acésta privintia; dicemu cá e obiectu delicatu, cáci preotulu are lipsa aci nu numai de tóte cunoscintiele, ce ni-le impartasiesce studiulu dreptului besericescu, ci si de un'a judecata, precumpenire si prudintia deosebita, amesuratu gravitatiei objectului.

Objectulu in sine consideratu este matrimoniulu seu casatori'a. cea mai vechia si sánta institutiune domnedieésca intre ómeni, basa societatiei omenesci; tipulu unirei intre Domnedieu si ómeni, intre Christosu si beserica, prin Acelasi in legea cea noua a darului

radicata la demnitate de Sacramentu. Acést'a institutiune prin care se conferesce daru este regulata prin legea domnedieésca de una parte, éra de alta parte prin mandatari'a Mántuitorului nostru Isusu Christosu si regeneratoriului némului omenescu si alu casatoriei: S. Maica beserica. Atatu legile domnedieesci, catu si cele besericesci privitorie la casatoria este detoriu a-le cunósce fia-care preotu chiamatu de a indeplini in turm'a siesi concrediuta opulu rescumperarei.

Cele de ántaiu ne invétia, cá casatori'a e sánta, un'a si indisolubila; éra aceste modulu contragerei, conditiunile, cari se receru absolute adeca impedimentele dirimente; si altele, cari nu suntu absolutu de lipsa, va se dica impedimentele impiedecatorie.

Afora de aceste incatu in cauzele matrimoniale si statulu civilu are óre care influintia este detoriu preotulu se cunósca si dispusetiunile legei civile referitorie la casatoria si respective impedimentele impiedecatorie puse din partea statului. Precum arata titlulu acestui tractatu noi ne-am propusu a dá aci numai unele indrumari practice in cauze matrimoniale; de sine se intielege deci, cá nu ne vomu ocupá aci cu demonstrarea dreptului legislativu alu basericei facia de casatoria, cu dreptulu esclusivu alu basericei de a satori impedimente dirimente; cu relatiunea, ce esista intre beserica si statu in acést'a privintia aiurea, si in deosebi la noi in Ungari'a. Despre tóte acestea ne rezervamu de a tractá deosebitu.

Casatori'a se póte considerá seau cá contrasa, incheiata, seau cá contrahenda, ce este se se incheie in venitoriu. Amesuratu acestora instructiunile aceste practice le vomu impartí in doue parti principale. In partea prima vomu tractá despre agendele preotului, premergatorie inchiereii casatoriei, éra in a dou'a despre modalitatea de a pnrcede in unele casuri ivite dupa contragerea casatoriei.

Cá óre oportuna si folosivera va fi lucrarea acést'a a nóstra, are se judece on. publicu cetitoriu; noi suntemu de ace'a firma convingere, cá o astfelu de reasumare sistematica a toturoru legiloru si dispusetiuniloru referitorie la casatoria celu putinu nu este lucru superflu; si anume din acelu motivu, cá in diecesele catolice din Ungari'a in genere si ale nostre gr. catolice pâna acuma inca nu s'a datu una instructiune practica si eshauriata in acést'a privintia pentru clerulu din cura animarum.

In tractarea objectului vomu fi precum de sine se intielege cu considerare la dispusetiunile dreptului comunu alu basericei orientale, reflectându inse si la asiediamintele si prescisele vigente in provinci'a nóstra metropolitana, la statutele diecesane si datin'a vigenta si la dispusetiunile legei civile.

(Va urmá).

Aplicarea s. Liturgie.

In tractatul despre „Serbatori“ publicatu in acést'a Foia ¹⁾, amu fostu facutu oresi-care-va comparatiune intre serbatorile prescrise adi cá „legate“, si intre acele serbatori, cari dupa asediamentele cartiloru nostre rituale edate inainte de 1775. se vedu a fi fostu celebrate asisderea cá serbatori „legate“. Comparatiunea ace'a s'a facutu din ace'a cauza, cá cu atátu mai chiaru se potemu tractá despre aplicarea fructeloru s. liturgie, — căci acést'a cestiune este stinsu legata de cea a serbatoriloru.

Voindu a ne tiené cuventulu, éta punemu de obiectulu acestui tractatu: cestiunea aplicarei s. liturgie, séu a sacrificiului eucharisticu. A face acést'a m'am aflu indennatu cu atátu mai vertosu, deóre-ce unu confrate preotu — fâra indoiéla in urm'a constitutiuniloru papale citate la reducerea serbatoriloru — imi puse intrebarea:

1. Ore preotii besericeii orientale, potu ori bá se primésca intentiuni private in dilele de serbatori abrogate de Urbanu alu VIII-le („Universa per orbem“ de dto 13 Septembrie 1642) iutru care dupa Enciclic'a pontif. Piu alu IX „Amantissimi Redemptoris“ de dto 3 Maiu 1858) preotii suntu detori a oferí pentru poporu, si

2. Ore preotii besericeii nóstre in dilele acelea cá: Ajunulu Nascerei si a Botezului lui Christosu, — in Sambat'a lui Teodoru Tiron, — a lui Lazaru, — in Joi'a si Sâmbet'a cea mare s. a. potu primí intentiuni private, ori suntu detori a celebrá, si oferí s. liturgía pentru poporu?

Cu adevératu aceste doue cestiuni suntu demne de discutare si resolvare publica.

Cestiunea principala este „aplicarea s. liturgie“. Dreptu ace'a mai antaiu trebue se fimu in curatu cu ace'a cà, ce se intielege sub aplicarea s. liturgie?

Aplicarea s. liturgie nu e alt'a de câtu rogatiunea preotului facuta la Domnedieu cu ocasiunea celebrarei s. liturgie, cá in poterea si prin mijlocirea sacrificiului necruntu oferitu pre altariu, fructele si meritele sacrificiului crucei, Domnedieu in modu specialu se le aplice unei ori altei persóne fizice ori morale, séu si pentru altu scopu intentiunatu se primésca acelu sacrificiu.

Acestu intielesu alu s. liturgie se descopere de càtra celebrante in acele rogatiuni ale s. liturgie unde de es. se róga cá „Domnedieu primindu venerabilele daruri intru altariulu seu celu mai pre susu de ceriuri“ — cá „unu iubitoriu de ómeni se-si aduca aminte de cei ce au adusu si pentru cari s'au adusu acele daruri“ — (Rogat. punerei inainte), — „se suscêpa sacrificiulu de lauda dela cei ce -lu chiama

cu tóta anim'a“ — „cá se fia bine primitu sacrificiulu pentru pecatele si nesciintiele poporului“, — „pentru asediarea Spiritului santu preste totu poporulu“ (Rogat. dupa punerea s. daruri pre s. mésa) si altele asemenea.

Din definitiunea mai susu data despre aplicarea s. liturgie urmédia, cá aplicarea pote se aiba referintia la oresi-care-va intentiune propria a celebrantelui, — ori la intentiunea comendata si desco-perita preotului de càtra altii. — Apoi rogatiunea preotului la celebrarea s. liturgie se pote referí séu la comunitatea intréga concrediuta pastorirei densului, séu numai la persone singuratice ori mai multe care stau in legatur'a besericeii.

E intrebare acuma cá óre a) preotulu e detoriu ori bá a aplicá fructulu s. sacrificiu celebratu in s. liturgia, — b) Déca e detoriu, in ce mesura, séu cându si de câte-ori?

Sinodulu Tridentinu a edisu cá toti acei'a carora este concrediuta pastorirea sufleteloru din mandatulu divinu suntu obligati cá sacrificiulu eucharisticu se -lu oferedie pentru poporeni sei ¹⁾.

De aci urmédia cá fiacare parochu ori fiacare preotu care este pusu spre grigirea pastoralá a unei comune besericesci ori a poporului, de dupa mandatulu domnedieescu este detoriu a oferí s. sacrificiu pentru poporulu concrediutu grigei pastorale a densului.

Detorintia acést'a i-se impune deodata cu susceperea derogatorieii pastorale si este impreunata cu oficiulu chiaru asia cá si a predicá cuventulu Domnului ori a adminlstrá s. sacraminte ²⁾.

Mandatulu acést'a divinu pentru a oferí pentru poporeni, este intemeiatu in legea cea vechia si cea noua. — Căci:

In legea cea vechia preotii, dara cu deosebire Archiereulu erá alesu si chiamatu a se rogá, si a oferí sacrificiulu pentru sine si pentru poporu, ori in deosebu pentru cei ce au adusu darurile ³⁾, séu precumu díce s. Paulu apostolulu. „Totu Archiereulu carele se ia dintre ómeni pentru ómeni se pune spre cele ce suntu càtra Domnedieu cá se aduca daruri si jertfe pentru pecate“ ⁴⁾. Si chiaru pentru ace'a Christosu cá si Archiereulu celu santu si fâra de reutate, fâra de spurcatiune, osebitu de peccatosi, si mai inaltu de câtu ceriurile, pre sine senguru s'a adusu de jertfa pentru pecatele poporului ⁵⁾.

Isusu Christosu inse cá si Archiereu si mielulu lui Domnedieu nu numei cá s'a jertfitu pre sine pre

¹⁾ Cum praecepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura comissa est, oves suas agnoscere, — pro iis sacrificium offerre s. c. I. Sess. 23 c. 1.

²⁾ Cfr. si Rogat. dela chirotonia »Domnedieule carele esti mare in poteri« s. c. I.

³⁾ Lev. IV, 3—35; —XVI, 3—32; XIX. 21, 22.

⁴⁾ Evr. V. 1.

⁵⁾ Evr. VII. 26.

¹⁾ Nrulu 21—II, pana la Nrulu 5 Anulu III.

lemnulu crucei in modu cruntu pentru pecatele poporului¹⁾, fără totu ace'a a facutu la cin'a cea mistica din Foisiorulu din Ierusalimu si inca in sacrificiulu celu necruntu alu pânei si alu vinului, care sacrificiu că o mostenire sânta, l'a lasatu besericei că neconținutu se se oferedie.

Acestu sacrificiu misticu, aceasta oferire demandata a adusu cu sine intemeierea preotiei, că prin aceasta preotia sacrificiulu asiediatu, de dupa vointi'a si esemplulu Mantuitorului se se si implinésca. Acolo la cin'a cea mistica prin cuvintele „Acést'a se faceti intru amintirea mea“ apostolii fusera chirotoniti de preoti dânduli-se potere a oferi, — ceea-ce apoi se continua in preoti'a legii noue pâna in capetulu vécului.

Precum inse preotimea legii vechi a avutu detorinti'a a oferi pentru sine, — pentru poporu si pentru cei ce au adusu daruri; si dupacum Isusu Christosu, macarcă nu pentru sine, — ci preste totu pentru ómeni s'a facutu mijlocitoriu si curatitoriu de pecate²⁾ si in deosebu pentru acei'a s'a facutu pricina de mântuire, cari -lu asculta³⁾, — carii sunt ai lui, pre cari Tatalu i-a datu Lui⁴⁾: asia este si preotulu legii noue detoriu că sacrificiulu eucharisticu se -lu aduca pentru sine (că-ci că omu este supusu pecatelor) si pentru poporulu concrediatu pastoririi lui.

Detorinti'a acést'a de a aduce sacrificiu — de a oferi pentru poporu zace dreptu in oficiulu pastoralu, — si in deosebu in preotia.

Pentru-că in oferirea sacrificiului că si intr'o icóna se refrange tóta activitatea pastoralu, — din acelu sacrificiu curge darulu pentru eserciarea salutare a poterei pastoralu. — Preotulu cându stă la altariu celebrându s. liturgia, — atunci cu sine pórtă tóte sarcinele poporului, si acele impreuna cu Arhiepiscopulu Christosu le presinta Tatalui cerescu. Din acelu sacrificiu castiga apoi preotulu pentru sine darulu intieptiunii si alu intielegerei, — darulu scientiei si alu temerei de Domnedieu, — prin ce devine intaritu si gata a-si dá si sufletulu pentru poporeni si. — Sacrificiulu altariului este acelu actu, intru care preotulu, pre poporeni si -i recunósce că pre ai sei strinsi legati si logoditi cu densulu, éra poporeni -lu cunosca pre preotu că pre locutienatoriulu lui Christosu, că pre parintele loru sufletescu.

Neci o actiune preotiesca nu este asemene actiunii de oferire, — din ace'a mai multu că si din ori carea alta straluce demnitatea cea sublima a preotiei, — prin actulu oferirii si aplicarii s. sacrificiului

pentru poporu, preotulu asia dicându incheia o legatura mistica de casatoria cu poporeni si. J. Borosiu, parochu.

(va urma)

Din viéti'a pastoralu

Indrumări practice de Titu Budu.

IV. Form'a esterna a predicii.

Nu e destulu că ascultatorii se -lu asculte si se -lu admire numai pre predicatoru, ci este de lipsa că cuvintele se redobândésca cele pierdute, adeca se efeptuésca că celu peccatosu se se intorca si se incungiure si ocaziunile de a peccatu, se plânga, se se téma, si se se misce la întórcere.

Lacrimel unu peccatosu întorsu, ajungu mai multu, decâtu aplausele unu publicu întregu, — asia am cetitu intr'o carte a unu parinte iesuitu.

Trebue apoi se fimu cu privire si la datinele si inclinacziunile poporului. De es. între popórele de la miédiadi se pote predicá cu mare sentimentalismu.

Astufeliu Dupanloup intr'o Domineca a coadunatu pentru nescari lucratori miseri 15,289 franci, începându predic'a s'a astufeliu: „A sunatu or'a m'a a cuvintelor ci a faptelor mari. Cunosceți nenorócirea mare pentru care ve graiescu astadi. — Unu rege iubit si erou, pre ostasii sei — pre cari iau cunoscutu cum ve cunoscu si eu pre voi — iau agraitu astufeliu: amicii mei, eu sum regele vostru, voi sunteti francesi, acolo este inamiculu, înainte! Aceste vi le dítu si eu astadi. Eu sum Episcopulu vostru, ér voi crestini, n'avemu inamici, inse avemu frati cari suferu lipsa, se grabimu ai ajutorá. — Si a inceputu colectarea si a finitu cu sum'a aretata mai susu. — Astufeliu s'a folositu de un'a asemenare si unu preotu italianu, dicându ascultatoriloru sei:

„Daca in padure v'ar' atacá banditii si v'ar' dice: Bani vostrii seau vietia! ce ati face? li-ati stradá totu ce ati avé la voi. Si acum vedeti aici este talhariulu, — arata pre cruce — poftesce averea vostra pentru seracii sei — nu poftesce vietia vostra, ci fericirea vostra eterna! Ce veti face? Banditului i-ati dá averea vostra, ér' pre Christosu l'ati delaturá? Decide-ti-ve! . . . Inse dora veti dice: Este usioru a dice preotului se aruncamu in picsida aurulu, argintulu, anelele si banii nostrii, dau ce oferesce densulu? . . . Éta aci este galbenulu meu celu de pre urma scl. . . si de si comun'a a fostu un'a dintre cele mai misere, preotulu a coadunatu pentru cei seraci 500 fl.

Partea cea mai momentuósa a predicii este invetiatur'a; ce'a ce nu este alta, dscátu aplicarea influintiei adeverului crestinescu asupr'a vietiei.

Invetiatur'a -si dobândesce poterea dela motive si simtiamente, cele de antáin au influentia asupr'a

¹⁾ Rom. IV. 25.

²⁾ I Tim. II. 4-6; I Ioanu II. 2.

³⁾ Evr. V. 9.

⁴⁾ Io. X. 15; XVIII. 6.

mintiei, aceste asupra spiritului, ér unite petrundu voi'a. — Numai astfel se pôte predicá cu efeptu.

Dorere cá nu se pune destulu pundu asupra invetiaturei; predicatorii simplaminte arata folosulu si bunetatea causei, fáru se probeze a efeptu si primirea — urmarea ei. — Acést'a o lasa in voi'a ascultatoriloru, seau dicu pre scurtu urmati aceste, si nu espunu pentru-ce se urmati. Nu este ertatu a lasá pre ascultatori cá densii se faca conclusulu si se probeze a scóte invetiatura din predica, ci debue se o faca acést'a concionatorele.

Apoi daca voimú cá invetiatur'a se fia folositoria debue se ne acomodamu catra ascultatorii nostrii, ceea ce remáne adeseori.

Ascultatoriulu se nu póta pune siesi intrebarea, cui suna cuvintele preotulu? ci se devina la cugetu: acestea me atingu pre mene, preotulu a graitu mie.

Dreptu ace'a aplicarea invetiaturei atérna dela cunóscerea animei, si starei ascultatoriloru. Nu este inse bine déca conglomerámu admoniatiumile. Gráulu desu nu póte crósee. — Inse este consultu a repetá aceleasi adevéuri si la cantare idea mai esentiala a comora. —

Aplicarea se face cu succesu déca ascultatoriulu devine la intrebarea: ce am de a face? Cantare domnu a disu predicatorului: „Astádi ai datu pre pielea mea“; dorere — respunse preotulu — am tintitu asupr'a animei D. Tale.

Si totusi multi suntú cu mai pucina consideratiune facia de ascultatorii sei, decatu facia de materi'a de predica. —

(Va urmá).

Notitie bibliografice.

2. „Methodus cantus ecclesiastici graeco-slavici, auctore Joane (Juan) de Castro, accedit Enchiridion canticorum ejusdem Ecclesiae ab eodem auctore. Romae, 1881 typ. polygl. s. Cong. de prop. fide“.

Catu de pucinu pundu s'a pusú si se pune la noi catolicii de ritulu orientalu (si preste totu in beseric'a orientala) pre cantulu besericescu, si in legatura cu acést'a — pre lenga pestrarea ritulu nostru — pre music'a sacra: ti vine greu, se o marturisesci. Invetiamu ce invetiamu din audiu, din traditiune orala, ne luamu aici dupa „greCIA“, pre alocurea dupa „rusia“¹⁾, care nu-i vorba, suntu frumóse si inaltiare, dar' numai cum fáru in originalitatea s'a si nu schimbate si stricate, cum suntu prin multe locuri.

Si cantulu care nobilitéza anim'a, inaltia cugetulu si doririle la ceea inalte ar' meritá mai multa atentiune.

Si noi romanii si omeni am avé de acea séma, cá se cultiveze cantulu besericescu. precum ar' fi afara de Murresianu, rep. Siobanu (in opurile sale) r. Porumbescu, Vorobchievici, sel. cei din Bucovina si Romania.

¹⁾ Pre langa care. cá se vorbimú numai de noi romanii, nu arare ori audi accentuari ne mai pomenite, precum bine observa acumagu vre-o 2—3 ani I. R. in „Familia“.

S'au si redicatu nu odata voci, in acést'a cauza¹⁾, s'au facutu planuri si proiecte²⁾, — dée Domnedieu bunulu, cá se nu remana fora efectulu doritu.

Vorbindu despre cantulu besericescu, credemu a nu impleni lucrú superfluú, deca vom lasá se urme aici cate-va observatiuni, dupa rep. Justinu Pappiu, — dupa care vomu dá pre scurtu cuprinsulu opului lui *de Castro*.

Cantarea e vechia cá genulu omenescu, cáci jace in firea omului chiar' cá si vorbirea. Bá (cá se ne esprimamu astu-felul) e mai vechia decatu genulu omenescu, cáci inainte de omu resunau corurile de cantecele angeriloru. Au fostú care au sustienutu, cá si limb'a originala a omului a fostú cantarea, si cá limb'a nostra de astádi e numai ruin'a limbéi originsli, stricate cá tóte, si ea prin peccatulu originalu.

Cántarea o aflámu precum in viéti'a privata si sociala, asia si la cultulu domnedieescu alu toturorú popórelorú. Acum Plutarcu dice: „Canere primum est et praecipuum hominum munus erga deos“³⁾.

La Evrei aflámu urme dese despre cántarea besericesca in tóte tēmpurile; éra Davidu imperatulu ordiná inaintea sieriuluiu coru de 4000 de leviti, impartiti in 24 clase.

Fiindu organulu omenescu descoperitu in cántare, celu mai nobilu instrumentu si mai demnu de premarirea lui Domnedieu, precáundu Evreii in umbr'a legei; ba si pagánii idololatri i- dau locu principalu la cultulu domnedieescu: cum ar' fi potutu abdfce beseric'a lui Christosu de folosirea cántulu la cultulu seu domnedieescu?!

Pagánii au abusatu de acestu mare daru, spre a premarí crimele si foradelegile diellorú lorú, idolilorú; beseric'a trebuia dar' se dee cántarei éra destinatiunea sa originala, restituindu-o in serviulu Domnedieului adevératu cá o parte esentiala si principala a cultulu domnedieescu.

Cánta ángerii la léganulu lui Christosu; insu-si Christosu versuesce cánta la cin'a de pre urma (Mat. XVI. 30). Cánta apostolii si crestinii primi: „Impleti-ve de Spiritulu Sántu, vorbindu intre voi in psalmi, in imni si in cántari sufletesci“ etc. (Efes. V. 15). Asiá trecú acést'a datina sánta din generatiune in generatiune pána la noi; prin ce'a-ce se insémna unirea nóstra sufletésca cu ángerii in premarirea lui Domnedieu, precum insémna sántulu Ioanu Gura de aurú: „Non scis te cum angelis stare et canere“⁴⁾.

Fiendu cántarea rogatiune, ba inca mai multu: cá o rogatiune potentiata, indoita, cine nu vede cá trebue se fia implenita cu cea mai mare atentiune, reverentia si pietate, nu ce se distraga si ruineze, ci ce se redice pre ómeni la Domnedieu si se edifice. „Cántá-voiu dice sántulu Paulu, cu spiritulu, cántá-voiu si cu mintea“ (I. Corint. XIV.), adeca trebue se cántamu asiá cá nu numai se resune tonulu, ci in totu cuvēntulu ce-lu intonamu, se punemu sufletulu si mintea nóstra tremidiendu-o pre aripele cántulu la Domne-

¹⁾ In *Observatoriulu* d-lui Baritiu mai de multe ori; mai decurendu protopopulu Alexiu *Berinde* in *Gutimulu*, Bai'a-mare, au. I. ur. 14 sub titulu: *Cantulu figuratu* (aici e vorba ce e dreptu despre cantulu profanu, si nu besericescu, inse cultivandu acelu cantu, si cantarile besericesci s'ar' poté esecutá cu mai mare grigia, mai esactu si mai serbatorésca).

²⁾ Asia, *Memoriu pentru cantarile besericesci*, publicatu in Beseric'a ortodoxa romana, Buc. anulu VI 1882 numerulu 1 si retiparitu si in *Observatoriulu*, an. V. 1882 in mai multi numeri, dela pag. 97, apoi *Proiectu de reg. pentru regularea si imbunatatirea cantulu besericescu in Romania*, — vedi-lu in acéla-si *Observatoriu* an. V 1882 pag. 157 scl.

³⁾ Lib. de Music. Cf. Scavini, Theol. Moral. t. I. pag. 379.

⁴⁾ Schmid, Liturg. t. I. pag. 479. si tom. III. pag. 268.

dieu. Sufletul se fia pètrunsi până în adêncu de simtîe-mintele pre care le esprima cîntarea, avêndu de a tienê la fia-care cîntare, ce'a-ce dice sântulu Augustinu despre cîntarea psalmiloru: „Si orat psalmus, orate; si gemit, gemit; si gratuletur psalmus, gaudete; si sperat, sperate; si timet psalmus, timete“¹⁾.

Cîntarea se fia plina de seriositate, impletita în modu serbatorescu, nu în fuga, ci dupa tactu si pause, la întielesu, nu pentru gâdilirea urechiloru; se nu miröse a sentimentalismu, nici a usuratea lumêsca, scl. Cîntaretiulu se nu cerce a se mândri cu tonulu seu, ci se tientêsca a laudâ intru adevêru pre Domnedieu, precum ne invetia sântulu Bernardu; „Cantus plenus sit gravitate, nec lasciviam resonet, nec rusticitatem; sic suavis, ut non sit levis; sic mulceat aures, ut moveat corda; sensum literae non evacuet, sed fecundet“²⁾.

Despre cîntarile besericeii orientale, încâtu pentru evolutiunea lor istorica, precum si modulu cum suntu a se executâ, *ex professo* nime nici cîndu nu a scrisu dintre ai nostri. Isidoru Dolicky, profesoru de liturgia si cantu în colegiulu pontif. alu greciloru si alu ruteniloru din Rom'a, dice în aprobatiunea cartei lui *de Castro*: „Domnulu de Castro e primulu, care a datu la lumina pentru cîntulu de feliuulu acest'a *metodu* care, cu dreptu cuventu se pôte unmi astu-feliu, caci dela începutu si pâna în dilele nôstre, n'a aparutu neci la slavo-greci, neci la greci“.

Dejã si din acestu punctu de vedere e opu însemnatu acest'a a lui Castro; e pretiosu inse mai vertosu pentru cunoscintiele ce ni le întinde. Multe potemu invetiã din elu, de si e scrisu pentru slavi, despre vechile nôstre cîntari si modulu cîntarei; acestea adeca au fostu fora indoieila celca grecesci, precum la noi, asia si la rusi scl., precum se vede si din *Irmologionulu* tiparitu la 1816. în Leopolu în Galiti'a, de care s'a folositu de Castro si care e scosu si compusu din esemplarie grecesci.

La pag. XVI vorbese Castro fôrte interesantu despre cantulu besericeii orientali; ér' la pag. XVII—XVIII. da numele cîntariloru bes. or. latinesce, vorbindu totu acolo despre vechiulu modu de cîntare în beseric'a orientala, precum si de celu modernu.

La pag. 5 se afla urmatoriulu pasagiu, care e interesantu si pentru noi români: „Cam pre la anulu 1658, cu scopu de a stabili si divulgã acestu³⁾ nou sistemulu alu notatiunei musicali (notationis musicalis), Alesandru principele Moldaviei a cerutu dela o confraternitate celebra din Leopolu în Galiti'a, 4 cantori abili, cari se propuna cantulu cu linee, si dejã în a dôi'a diumetate a secului XVII. acestu sistemulu a începutu a deveni comunu în tóta Rusi'a“.

Împartîndu cîntecele în diferite clase, de Castro la pag. 14, dice cã a *patr'a clasa* e ce'a *dogmatica*, carea cuprinde în sine „înainte de tôte 8 cîntece specialissime întru onôrea Preacuratei Vergure Mari'a, dupa totu atâtea

¹⁾ S. August. Concion. 4. în psalm. XXX. Cf. Dictionn. des Ceremonies, ed. Migne, tom. II col. 886.

²⁾ S. Bern. epist. 398. nom. 2. Cf. Benger, Past. Theol. t. II. pag. 263. — Câteva suaturi practice refetitorie la executarea dênuia a cîntariloru bes. dã Constantinu Diaconovici Log'a în alu sen *Octoiu cu catavasieriu*, Bud'a 1826, la începutu. Vedi în genere, si Schüch Ignatiu, A lelkipástorkodástan. kézikönyve, traducere magiara, edit. III. Iaurina, 1881. tom. I. pag. 553—555., ér' în specie despre cantulu besericescu ala nostru si promovarea lui, Conciliulu provincialu I. din 1872, Blasiu 1882, Blasiu 1882, titulu VI. Capu IV. pag. 111—113. (B).

³⁾ Care, vedi pag. 4—5., precum si în tecstu; *cantulu cu linee* (cantus cum lineis).

tonuri, elaborate cu elegantia péna a sântului Ioanu Damascenu“.

Preste totu de Castro, se recomanda prin unu sistemulu bine prelucratu si prin interesant'a introductiune în modulu de cîntare alu besericeii orinetale-grecesci; — caci ce'a-ce scrie referitoriu esclusive la slavi, nu ne privese mai deaprópe¹⁾.

(Va urmã).

Urmarea ordului officiului divinuu pre 1890 de J. Borosiu.

Januaru 1. — Luni.

Taierea impregiuru cea dupa trupu a D. N. Is. Christosu si Amentirea S. Vasilie celu mare. (Anulu nou.)

Versu serb. 8.

Inseratulu (premergatoriu): Ps. — Ecteni'a cea mare, — „Dómne strigat'am“ — Stichirile pre 8 (4 serbat. v. 8. — 4 Sânt. v. 8.) Mar. Sântului, — Si ac. Serbatórei, — Esire, — prochimenu dîlei, — primii, — Litia, — Stichóvnele sântului cu stichuri proprie. v. 1. „Acum dimite“ — Trop. sânt. si alu serb. Dimisiunea, serbat. „Cel'a ce a opt'a dî în trupu a binevoiu a se taiã impregiuru“ s. c. 1.

Mâncare: Psalmi, — ecten. — „Domnedieu e Domnulu“ — Troop. serb. de 2 ori Mar. sânt. — Si ac. serbatórei. — Sedelnele, Polyneu si pripele serb. — Antifon, 1. v. 4. (Din teneretiele mele), — Prochim. serbat, — Tóta sufl. evang. serbat. (Io. 1—9) ps. 50. Mar. „Pentru rogat. Archiereului teu“ — Si ac. „Pentru rogat. Nase“. — „Indurate spre noi“. Stichir'a Sânt. „Mântuesce Dómne poporulu teu“, — Catavas. botez. „Fundulu adêncului“ dupa cînt. 3. Sedel. sântului si serbat. — dupa a 6-a cant. Condaculu si icosulu sânt., — dupa a 8-a (cea mai onor. nu se cînta pripelele serbat. si Sânt. cu irmóse, — Luminat. sânt. Mar. Si ac. a Serbat. Tóta sufl. — Laudele pre 4. v. 5; Mar. Sant. Si ac. a serb. — Doxologi'a cea mare, — Trop. serb. si alu sânt.

Deca Mâncarea nu este impreunata cu S. Liturgia se dîcu ecteniile si deslegarea cea mare cá la Inser. éra de e impreunata, deslegare nu se face dupa Trop., ci se incepe S. Liturgia.

Liturgi'a: S. Vasiliu, — Ecten. Typice cu fericiri (Binecuvent. — Lauda sufl. alu meu, — si intru Imperati'a t'a) — esire cu Evangeli'a — „Veniti se ne inchinãmu“, — Trop. serb. — alu Sântului, — Mar. Cond. sântului Si ac. alu Serb. — „Sânte Domnedieule“ — Apost. (Colos. II 8—12) Evang. (Luc. II. 21—40) — Cheruvicu, — „De tene se bucura“ — Cuninecariulu (pricésu'a) serbat. „Laudati“, — si a Sânt. „Intru amentire“ — Dimisiunea Serb. „Cel'a ce a opt'a dî“ s. c. 1.

Inseratulu în dî de serbatóre: Stichir. pre 6. v. 4. — fora iesire, — Stichóvnele cu stichuri de ale înainte

¹⁾ Partea mai mare a cartei e acést'a. — La pag. 13 amintese de Litia. — Amu citatu mai susu pre Dolnicky, dupa care *de Castro* e primulu carele a scrisu metodic despre cîntarile besericeii grecesci. Caci ce'a-ce scrie Sofroniu despre cantu, nu se pôte privi de opu sistematicu; vedi în *Patrologia graeca* ed. Migne, tonulu 87. — Afara de opulu lui *de Castro* (care inse nu se citéza în *Revue*), vedu provocare în *V église greque-unie*, tom I. pag. 264. not. 2. la *Etudes sur la musique ecclesiastique grecque*, par Bonrgault-Bucoudray, unu vol. în 8-o Paris, Hachette, — anulu aparintiei inse nu e pusu.

serbarei botezului „Acum dimitte” Trop. sânt. (Silvestru) si alu Inainte serb., — dimisiunea dilei (Christosu adevăratulu. . . ale maritului profetu Joanu — ale sânt. Silvestru ale sântiloru drept. ai lui D. parinti Joachimu si An'a s. c. l.)

Acte istorice.

Epistol'a lui Filoteu Laslo câtra Congregatiunea de Propaganda Fide, referitóre la viét'a piului episcopu Petru Paulu Aronu.

Emi e Sevmi Sig-ri Sig-ri Principi Pudroni Gratosissimi!

Quantunque io non dubiti dall' avviso di Monsig-r Illustrissimo e Reverendissimo la Sagra Congregazione circa lo stato di codesta Chiesa nondimeno riconoscendo anch' io il mio obbligo non stimo di tralasciare di nuovamente raggiugliarla. Essendo già gli Rasciani con tutti i circonvicini Sismatici molto nemici della Santa Unione, con questa occasione di guerra per la mancanza dei soldati hanno già per tutto questo paese libero il pasto gli di lor malvaggi mezzi violando i SS. Sagramenti, ed abusandogli fanno tutta la violenza di novesciar la santa Unione, cercando solo l'impuro guadagno temporale, e niente altro, con gli Calviniani, Lutherani ed altri heretici che si trovano in queste parti, così l'han ingannata questa povera gente, che per il profano consiglio d'essere heretici hanno privato in buona parte della Diocesi i propri Parochi delle di loro chiese dissipando le suppellectili rubando la sostanza dissipando le case, scannati sono e scacciati alle pubbliche strade, ed alcuni fuor anche dalli villaggi, non contenti con tanti misfatti minacciano etiam all' Illustrissimo Presule perciò e costretto a ritirarsi in fortezza piu sicure del suo castello vescovile, principalmente per la paura dei propri patrioti, laddove erano prima gli più zelanti e timorati di Dio, ora per la detta malvagità più perversi, intanto che là appunto eransi raduati nel mese di Agosto una quantità di Villani con intenzione di usare qua sopra d'esso a travagliarci con tutto l' oppido, ma l' Altissimo Signore che osserva sempre gli suoi ha dissipato il di loro empio consiglio, poichè facendo essi anche con alcuni Cameratici Ufficiali della miniera Reale di oro ed argento, ciò che sopra con i propri Parochi ed umbracciandosi dal vino rubbato dalla cantina d'essa camera, molti tra di loro feriti ed anche alcuni ammazzati, il resto poi come ladri dissipati, e noi sino al presente siamo salvi e non potendo per il presente disturbo uscir fuori per far la missione per il paese, insegno qui le quatro piu basse scuole.

Vere e sante sono le parole di quelli gran Padri S. Basilio e S. Francesco di Sales, che quello che vuole totalmente servire a Dio, dal mondo é odiato, delle quali abbiamo l'esperienza in questo buono e santo Prelato, il quale dal momento che si é fatto Religioso ha abbracciato una vita rigorosissima, la quale con tanto rigore la mena, che solamente quel Signore sa che tutto vede, e quelli in qualche maniera che stanno con esso, ciò che riguarda li suo vitto non é altro che legumi con qualche poco oglio di lino; l'elemosina conforme al carattere e dignità. poichè fuor del pane che fa distribuire ogni di a trecento, ed alle volte più studenti, ed altri bisognosi, tutto il suo provento, e sostanza la converte nell'ajuto dei poveri. Pastore veramente buono, perciochè essendo in pace il paese, non enrandosi più volta dall' acqua, fango, neve, freddo ed altri incomodi di questo paese andava a girare

in persona predicando ed imparando la gente, nondimeno la malizia delli accennati eretici, così ha guastato questa Nazione, che non stanno più in sospetto a chiederlo, come un nemico, dalli Sovrani del paese, per far con esso la vendetta come gli Giudei con Gesù Nazareno.

Ma quantunque sia ciò così, speriamo che in pertanto il grand' Iddio in breve spazio di tempo, per la intercessione della gran Madre, la quale caldamente la preghiamo sempre e per mano di suo Unto la restituerà questa Chieva al suo pristino stato, imperciocchè essendo questa gente assai fragile, siccome è facile a cadere, così anche è facile a sorgere, secondo che hanno l'instruttori, solamente che S. M. J. Reina strigliasse l'extraordinaria libertà di detti falsi profeti e lupi rapaci, non entranti per la porta nell' ovile, ma per le siepi con diverse calunnie e frodi, gli potremmo guidare alla pristina buona strada, ma altrimenti se non farà Iddio miracolo non potremo far niente con essi, perchè crescendo giornalmente il numero di falsi profeti vanno di malo in peggio, noi non solamente che non ci ascoltano, ma anche ci perseguitano. Qui qui se fosse lo S. Uffizio, non sarebbe così disturbata questa Chiesa, ma essendo quelli eziandio li quali in qualche maniera lo rappresentano, cioè gli soldati alla guerra, quantunque l' Ordinario abbia fatto tutta la diligenza di non lasciare un tal disturbo, nondimeno non avendo quel braccio che aver dovrebbe, gli nemici della Santa Unione gabbando la gente violentemente la hanno perturbato ed al presente anche più l' ingannano.

Ma per questa e per la conservazione di V. Emze porgendo al sommo Dio gli miei indegnissimi voti mi dico per sempre

Di Vostre Eminze

Balaszfalva 1760. 20. Novbre

Umilmo Devmo ed Obmo Servo:

Franco Philotheo László,
dell' Ord. di S. Basilio M.

(Archiv. di Propaganda Fide).

Sciri personali.

Joanu Siolnai parochu in Alfalau (protopopiatulu Giurgeului) a repausatu in 15 Decembre a. c. in anulu alu 78 ale etatei si alu 55 alu preotiei.

Joanu Popu fostu parochu in Ludisioru (vicariatulu Fagarasiului) a repauzatu in 21 Decembre a. c. in etate de 55 ani servindu cá preotu 38 ani.

In 27 Decembre st. n. a. c. au fostu hirotoniti de preoti archidiecesani:

Elia Sierbanu, inca ne-aplicatu;

Josifu Ariesianu, dispusu de administratoru in Certege;

Teodoru Nagy, cooperatoru in Grindu;

Augustinu Almasianu administratoru in Sanmargit'a;

Andreiu Feldereanu administratoru in Santu-Mihaiui protop. Clusiului, si

Joanu Creti'a, administratoru in Hidisiu.

Istori'a diecesei romane greco catolice a Oradei Mari
de Dr. *Joanu Ardeleanu*, fasc. II-le broș. 60 cr. v. a.
se pôte procurá dela auctoriulu ei.

Partea scolastica.

Nr. 680 — 1889.

Circulariu

catra tote eforiile si toti invetiatorii scóloro granitieresci.

(Continuare).

A. Planulu specialu.

Inca in circulariulu nostru de dato 10 Septembrie 1873 Nr. 513 amu recomendatu invetiatoriloru nostri, cá se-si espuna indata la inceputulu fia-carui annu scolasticu materi'a, ce vine a se tractá in decursulu anului din fia-care obiectu de invetiamentu, in fia-care clasa si despartimentu, in fia-care semestru, luna, septemana si di de scóla cá asia se procedá siguru, ér' nu cu ochii inchisi si pre nemerite.

In circulariulu nostru dela 3 Martie 1874 Nr. 223 amu impusu portarea dinariulu despre materi'a propusa si intre altele bune si folositoare amu disu pre pag. 1 a acelui'a: „unu sculptoru, unu olariu chiaru, cari ambii au de a face numai cu o masa cruda — cáta greutate nu intempina ei, vréndu a prelucrá s'au modelá acést'a masa dupa voi'a si placulu loro! Neasemenatu mai grea si mai gingasia trebuie se fia si este intru adeveru chiamarea invetiatoriulu, care are de a desvoltá complexulu facultatiloru omenesci, a unoru poteri nevisibile, cari se potu cunosec numai in efectele loro!“

Si totu in acestu circulariu pre pag. 3 diceamu: „Scimu cu totii, cáta lipsa ducemu, specialu noi Romanii, de unu planu de invetiamentu esitu din pracs'a scolara, ér' nu nascocitu la més'a verde. Acést'a lipsa éراسi se pote supleni mai bine cu ajutoriulu si pre bas'a diuareloru de scóla, portate de invetiatori conscientiosi si cu calificatiunea receruta.“

Apoi in circulariulu de dato 19 Septembrie 1884 Nr. 770 pag. 5, amu disu: „fia-care invetiatoriu trebuie se scie precisu, ce are se propuna si pana unde are se mérga in clas'a s'a, altumintre se consuma poteri si se pierde timpu de a giaba etc.“

Prin diuarielle despre materi'a propusa, n'amu ajunsu, cum intentionámu la 1873, cá se avemu pentru fia-care scóla de a-le nostre, conformu impregiurariloru s'ale particulare, cáte unu planu specialu de invetiamentu.

Despre acést'a regretabila impregiurare ne amu convinsu prin propri'a nostra esperintia si ne-au doveditu din destulu chiar' si numai conspectele despre materi'a propusa in sem. I si II a anului scol. espiratu, din cari se pote vedé cá mai la tote scólele nostre mai suntu multe, forte multe, de facutu, pentru-cá procedur'a in instructiune se fia graduata, naturala, fara lacune si salturi.

Deci ve provocamu din nou, domniloru invetiatori, cá negresitu se ve faceti planurile speciale de invetiamentu.

Nu va fi, credemu, de prisosu a mai adauge aici si urmatoriele:

La compunerea planului din cestiune invetiatoriulu, eventualu invetiatorii dela aceasi scóla, au de a luá in consideratiune durat'a anului scolasticu, care la noi este de 9 luni, din cari suntu de a se sutbrage Dominecele, serbtaorile si vacantiile conformu circulariulu nostru dela 17 Sept. 1878 Nr. 681, remanendu astu-feliu dilele de scóla.

Acum, avéndu o buna impartire a óreloru de preste septemana, se pote calculá lesne si numerulu óreloru, cáte

suntu de a se folosi intr'unu semestru si in annu scolasticu intregu, la propunerea singurateceloru obiecte de invetiamentu.

Trecéndu si preste aceste date neincungiuratu de lipsa la facerea planului specialu, trebuie se se aiba in vedere si numerulu despartiemintelor, ce suntu de a se formá, cá pre acést'a cale se se scie, cáte óre suntu de a se propune fia-carui despartimentu din diferitele obiecte de instructiune.

Fiindu in chiar' cu tote acestea si dispunendu de manuale, intocmite dupa pretentiunile planului generalu de invetiamentu, se procede la impartirea materialulu pre óre si despartimente, si adeca: se calculéza cu scrupulositate cam cátu materialu se va potea tractá pre óra la fia-care despartimentu si cátu in o septemana, in o luna, in unu semestru ori intr'unu annu, din respectivele obiecte de invetiamentu.

Asiá apoi se pote alege materialulu neincungiuratu necesaru de a fi propusu, din celu ce ar' prinde bine, deca s'ar' potea propune, atátu in scóla de tote dilele, cátu si in cea de repetitiune.

In modulu acést'a se va potea pasi siguru, fara a mai orbecá prin vastulu materialu de invetiamentu, ce se prinde pentru scólele poporale.

Cei mai multu dintre invetiatorii nostri si in specialu inv. diriginti, au indereptulu loro unu siru lungu de ani de pracs'a. Seversirea acéstui planu nu le póte fi asiá dara unu ce imposibilu. Prin urmare, credemu, cá prin aceste a sire, ne adresamu catra densii pentru ultim'a ora in acestu obiectu si cá se ne si convingemu despre esecutarea intentiuniloru nostre, aici exprimate, ve recercamu in urma, cá pana la finea lui Octobre a. c. se ni-se substérna dela fia-care scóla cáte o copia a respectivulu planu.

B. Obiectele mai neglese.

Dintre obiectele de invetiamentu, dupa necurmate-indiginti de 18 ani, chiar' si acum, unele din cele mai importante, nu se tractéza cu tota atentiunea receruta.

Acést'a stare de lucruri este forte pagubitóre, si ea, precum am amentitu si mai susu, se pote adscrie lipsei planurilor speciale de invetiamentu si in parte lipsei de unu adeveratu interesu intru portarea diuareloru despre materi'a propusa, cari in multe locuri s'au facutu numai „cá de claca“.

Cádu despartimentele si impartirea materialulu de invetiamentu s'ar' face cu destula ingrigire, negresitu, cá n'amu intempiná defectele, ce cu dorere, le amu intempinat si in acestu annu. Si anume:

1. Religiunea.

Desi n'ar' fi se ne amestecamu in sfer'a de activitate a confesiuniloru, si nu bucurosu o facemu acést'a, totusi in interesulu invetiamentulu religionaru si a crescerei religiose-morale — acum cádu religiunea are cá inimici de morte atátea secte periculóse — ne tienemu de santa datorintia a face unele observari facia de alegerea materialulu de invetiamentu din acestu obiectu de prim'a importantia.

Si aceste a observari le facemu din cauza, cá religiunea desi celu mai momentosu obiectu, ea in genere disu, se tractéza mai reu decátu ori si care din celealalte obiecte de invetiamentu, si de abia ici colo mai damu de cáte o procedura mai rationala.

Unu domnu catechetu dela o scóla cu 3 invetiatori tractéza anulul I si II de scóla in unu semestru numai „Tatalu nostru“ si „Nascatórea“.

Altulu scolariloru din desp. superióre tractéza pre bas'a catechismului numai „incheietur'a a 5 si 6 din credeu“. Apoi mai pretotindenea se ia istori'a biblica in modu sistematicu, chiar' si la baetii din despartimentele inferioare.

Nu vedemu inse mai nicairi unu procesu, cum se cade dupa nesce catechese, cum sunt s. e. cele de Basiliu Ratiu vicariu alu Fagarasiului si cele de Titu Budu, in cari si alegerea e potrivita, dupa preceperea scolariloru si chiar' metodulu convorbirei cu scolarii este mai adecuatu naturii copilariesci.

Istori'a biblica si catechismulu se tractéza sistematice numai in anii din urma. Pentru anii precedenti inasa se facu alegeri de ici si colo, dar' nu numai din intemplantare si cum 'lu taia pre cineva capulu, ci tienendu contu de tote prescritele metodice si psihologice.

Cea mai potrivita alegere a materialului de invetiamentu religionariu, ce am intalnit la un'a din scólele nostre si care ne-ar' placea se o vedemu pretotindenea este urmatoarea, carea pentru-cá e forte instructiva o lasamu se urmeze aici in totu cuprinsulu seu:

Istori'a biblica. Anulu I de scóla

Semestrulu I.

1. Mari'a Feciór'a 2. Nascerea lui Isusu 3. Intieptii dela resaritu 4. Simionu betranulu 5. Fuga lui Isusu de fric'a lui Irodu 6. Reintórcerea 7. Isusu de 12 ani 8. Nascerea lui Joanu Botezatoriulu 9. Botezulu lui Joanu 10. Joanu in desierta 11. Botezulu lui Isusu 12. Nunt'a din Can'a 13. Tinerulu din Naim 14. Iairu 15. Isusu binecuvanta pre prunci 16. Mart'a si Mari'a 17. Orbulu din nascere.

Semestru II. 18. Lazaru 19. Samarineanulu induratu 20. Intrarea in Ierusalimu 21. Cin'a cu invetiaceii 22. Isusu in Getsimani 23. Prinderea lui Isusu 24. Lapedarea lui Petru 25. Judecarea lui Christosu 26. Jud'a si- face finitul 27. Christosu pre cruce 28. Inmormentarea 29. Invierea 30. Inaltarea 31. Venirea Spiritului Sántu. Pretotindenea scóserea moralei. Anulu II de scóla. Semestru I.

1. Adamu si Ev'a 2. Pecatulu 3. Avramu 5. Lotu 5. D-dieu promite Sarei fiu 6. Domnedieu cérca credinti'a lui Avramu 7. Esau si Jacobu 8. Jacobu insiela pre Esau 9. Jacobu insiela pre Isacu 10. Jacobu fuge la Labanu 11. Casatori'a lui Jacobu 12. Josifu 13. Resbunarea fratiloru 14. Vinderea lui Josifu 15. Josifu la Putifaru in casa 16. Josifu in prinsóre 17. Eliberarea lui Josifu. Semestrulu II. 18. Visurile lui Faraonu explicate 19. Antái'a caletoria a fratiloru 20. Reintórcerea loru 21. Fratii lui Josifu a dou'a ora in Egiptu 22. Josifu se face cunoscutu fratilnru sei 23. Jacobu pléca in Egiptu 24. Nascerea lui Samuilu 25. Rutu 26. Eli si fi sei 27. Mórtea lui Eli 28. Saulu se face rege, 29. Neascultarea lui Saulu, 30. Samuilu unge pre Davidu, 31. Davidu cu arp'a sa. Anulu III de scóla. Semestrulu I. 1. Goliatu, 2. Davidu se lupta cu Goliatu 3. Mani'a lui Saulu, 4. Davidu si Michal, fét'a lui Saulu 5. Davidu si Jonatanu, 6. Davidu iérta pre Saulu, 7. Davidu crutia viéti'a lui Saulu in castre, 8. Mórtea lui Saulu 9. Davidu se face rege, 10. Absolonu, 11. Mórtea lui Absolonu 12. Davidu jalesce pre fiulu seu, 13. Solomonu, 14. Judecat'a lui Solomonu, 15. Edificarea templului, 16. Caderea lui Solomonu, 17. Elia profetulu, 18. Elia si veduv'a. Semestrulu II. 19. Eliseu si pruncii, 20. Eliseu si Neemannu, 21. Jovu, 22. Perderea avutii lui, 23. Resplát'a lui Jobu, 24. Sutasiulu din Capernaum 25. Furtun'a pre mare 26. Cei 5 mii de

omeni 27. Mórtea lui Joanu botezatoriulu 28. Cei 10 leprosi 29. Fiiulu perdutu 30. Avutulul si Lazaru 32. Veduv'a in beserica. Anulu IV de scóla. Semestru I. 1. Creatiunea 2. Cainu si Abelu 3. Diluviulu 4. Feciórii lui Noe 5. Turulu babilonicu 6. Sodom'a si Gomor'a, 7. Eleazaru si servulu, 8. Eleazaru intempina pre Rebec'a 9. Jacobu vede in visu scar'a, 10. Intalnirea lui Jacobu cu Esau 11. Israilitenii in rob'i'a Egipténa 12. Moise 13. Fug'a lui Moise 14. D-dieu chiama pre Moise 15. Pedepsele asupra Egiptului 16. Trecerea prin maria rosia 17. Poternichile-man'a 18. Ap'a din piétra 19. Moise primesce tablele legii 20. Vitielulu de aur 21. Sieriulu legei si cortulu 22. Moise tramite esploaratori in Canaanu 23. Mórtea lui Moise 24. Isusu Navi. Semestrulu II. 25. Ispit'a asupr'a lui Isusu 26. Isusu alege apostolii 27. Isusu invetia in beserica 28. Vénatulul lui Petru 29. Bolnavulu dela Bitézd'a 30. Taborulu 31. Muierea Cananeana, 32. Surdo-Mutululu 33. Samarinéna 34. Tenerulu avutu, 35. Zacheu 36. Servulu ce nu ierta dator'i'a, 37. Avutulul si tierin'a s'a 38. Unu omu face cina mare, 39. Eariseii, 40. Neghin'a si gráu. Anulu V de scóla. Semestrulu I. 1. Gedeonu, 2. Samsonu si Filistenii, 3. Samsonu prinsu si mórtea lui, 4. Davidu comite pecatu asupr'a lui Urie, 4. Desbinarea imperatiei, 6. Judit'a 7. Achabu si Isabel'a, 8. Joan'a profetulu, 9. Apunerea imperiului lui Jud'a si Israilu, 10. Tobi'a si orbirea lui, 11. Caletori'a lui Tobi'a si prinderea pescelui, 12. Casatori'a lui Tobi'a si întórcerea lui acasa, 13. Vinderea lui Tobi'a betranulu, 14. Daniilu si gróp'a cu lei, 15. Sotii lui Daniilu, 16. Ester'a 17. Mardocheu se remuneréza si Amanu se pedepseste, 18. Scaparea Jidoviloru din robia, 19. Fratii Macavei. Semestrulu II. 20. Banulu de dare, 21. Cele 10. fete si talantii, 22. Parabul'a despre seminatori, 23. Predicarea judecatii din urma, 24. Isusu predica despre cele ce se voru intemplá cu Ierusalimulu, 25. Spelarea picioreloru, 26. Mergerea lui Isusu in Emausu, 27. Aretarea lui Isusu nefiindu Tom'a de fatia si apoi si in presentia lui, 28. Isusu face pre Petru mai mare alu besericei sale, 29. Petru vindeca unu schiopu, 30. Archidiaconulu Stefanu, 21. Persecutiunile Apostoliloru, 32. Apostolulu Paulu, 33. Crestinarea, 34. Persecutiunile crestiniiloru, 35. Sava Brancovicu, 36. Inocentiu Clainu, 37. Siagun'a.

Anulu VI de scóla. Semestrulu I. S'a luat istori'a biblica a testamentului vechiu in modu sistematicu dela facerea lumii pana la Macavei. Semestrulu II. Istori'a biblica a testamentului nou pana la crestinare; apoi despre Sav'a Brancovicu, Inocentiu Clainu si despre Siagun'a.

Catechismulu. Anulu I de scóla. Semestrulu I. Pre bas'a catecheselor de Titu Budu: 1. Despre vorbirea catechetului cându intra mai intaiu in scóla, 2. Semnul santei cruce pag. 1—9, 3. Despre „Rogatiunea Domnului“ dupa acelasi autoru pag. 97—106, 4. Despre „inchinatiunea angerésca“, éra dupa acelasi autoru pag. 132—135. Semestru II. Totu dupa acelasi autoru: 5. Despre portarea in beserica si rogatiune de diuinéti'a pag. 110—115 si „rogatiune de sér'a“ pag. 116—119, 6. Explicarea respunsurilor dela s. liturgie pr. „Dómne indurate spre noi“, „Dáne Dómne“, „Tie Dómne“ si „Sánte D-dieule“.

Anulu II de scóla. Semestrulu I. Dupa autorulu numitu: 1. Despre D-dieu pag. 9—13, 2. Despre insusirile lui D-dieu pag. 13—20, 3. Despre unu D-dieu in 3. persóne pag. 21—25, 4. D-dieu cá facatoriu pag. 25—39, 5. Despre angeri pag. 39—49, 6. Catra angerulu paditoriu, poesia. Semestrulu II. 7. Despre cele 10. porunci pag. 86—96, 8. Explicarea urmatóreloru respunsuri liturgice: „Veniti se ne inchinamu“, „Pre tatalu“, „Cu vrednicie“, „Sántu, santu, santu“, „Pre tine te laudamu“ si „Domnitóre primesce“.

Anul III de scóla. Semestrul I. 1. Despre beserica, 2 Despre cele 7. taine besericesci — si despre viet' a vecinica, 3. Explicarea tectsurilor dela cantarile besericesci: „Marire Tatalui“, „Binecuvintéza“, „Unule nascutu“, „Si pentru toti si pentru tote“, „Unulu Santu“, „Bine e cuventatu celu ce vine“, „Vediutamu lumina cea adeverata“ si „fia numele Domnului binecuvintatu“. Semestrul II. 4. Speranti'a, 5. Speranti'a in viet' a si fericirea cea vecinica, 6. Cele 8 fericiri.

Anul IV de scóla. Semestrul I. 1. Speranti'a in fericirea pamentesca, 2. Doxologia cea mare, 3. Carii pre Cheruvimi, 4. Despre iubirea crestinésca, 5. Despre iubirea catra Domnedieu. Semestrul II. 6. Despre iubirea catra noi insine, 7. Despre iubirea catra deapropole, 8. Cuvine-se cu adeveratu si priesnele de preste septemana.

Anul V de scóla. Semestrul I. 1. Despre cele 5. porunci ale besericeii, 2. Despre cele 7. pecate de capetenia, 3. Despre vèrtutile, cari se inpotrivescu celor 7. pecate de capetenia, 4 Tectsurile urmatorieloru tropare: alu invierii, alu nascerei, alu inaltiarei, alu pogoririi spiritului santu' alu botezului si alu chramului. Semestrul II. 5. Despre cele 7. pecate strigatórie la ceru, 6. Despre cele 9. pecate streine, 7. Explicarea tropareloru dela cele 8 versuri.

Anul VI de scóla. Semestrul I. Repetarea materialului tractatu din catechismu in anii: I, II si III de scóla. Semestrul II. Repetarea materialului propusu in anii: IV si V de scóla — dar' in modu sistematicu.

Déca acestu materialu s'a tractatu in modu indicatu aici, apoi o atare procedura o aprobamu si subscriemu si noi, pentru-cá:

1. Tractarea se urméza dela usioru la greu. Alegerile suntu potrivite si nu prea multe pentru unu despartimentu, in cátu in cei 6 ani de scóla se pote percurge materialulu celu mai importantu din religione.

2. Se facu cunoscuti scolarii cu intielesulu tectsului cantariloru dela s. liturgie; cea ce e fórte practicu si ar' fi bine se li se propuna, in cátu ar' fi cu potintia, si unele din cele, ce dice preotulu la s. liturgie pr. „pace totororu“, „Susu se avemu' inimel“ etc. Astu-feliu evlavi'a loru si sentiulu relig. moralu, s'ar' cultivá in modu si mai intensivu.

3. Déca mai adaugemu, cá pretotindenea se-ar' face propunerea diferiteloru lectiuni, dupa prescisele metodiceii scotiendase totu odata si invetiatur'a morala din cuprinsulu istorióreloru, instruandu adeca pentru viet' a si

4. Déca mai luamu in consideratiune, pre lángea acestea, cá invetiatorulu inca dá mana de ajutoriu catechetulu in directiunea religiósa-morala: prin dedarea copiiloru la ascultare, atentiune, supunere, diligentia, ordine, curatienia cumpetare etc. adeca prin disciplinarea loru; dupa acea prin propunerea invetiamentulu intuitivu, unde in numerate locuri se dau invetiaturi morale, asemenea la tractarea adedariulu si cartii de lectura, unde érasu se gasescu forte multe naratiuni de cuprinsu moralu, fabule, parabule, sententie, proverbia s. a. s. a. Apoi la propunerea istoriei si in deosebi a sciintieloru naturale, cari érasu oferescu la totu pasiulu materialu din abundantia pentru intarirea religiositatii si moralitatii scolariilor; deca tote acestea se vorn luá in considerare, generatiunea, ce se pregatesce acum pentru viet' a, are se fia crescuta in legea Domnului si inzestrata cu unu caracteru firmu, precum si cu cele mai frumóse vertuti. Déca inse nu se va urmá asia, n'are se fia departe tempulu, cându poporulu slabitu in credentia, nu va mai dá nici chiar' strictulu necesaru pentru subsistinti'a preotului.

2. Limb'a materna.

Cându dicemu „limb'a materna“, in intielesu mai largu, intielegemu tote obiectele de invetiamentu din scól'a poporala, pentru-cá s. e. tractandu istori'a biblica si catechismulu — pre lángea imbogatirea mintii cu cunoscintie religiose morale si pre lángea cultivarea inimei cu sentieminte nobile — se desvolta de odata cu facultatea judecatii, a memoriei, a fantasiei etc. si desteritate in vorbirea „limbei materne“. Totu asia se intempla si cu ocasiunea invetiari invetiamentulu intuitivu, a computulu, a obiecteloru istorice si naturale etc.; ma chiar' si la tractarea limbiloru streine, unde — facandu asemenare intre ordinea cuyinteloru in vorbirea limbei materne si a respectivei limbe streine, intre deosebitele schimburi etimologice si sintactice ale acelei limbe in asemenare cu a nostra — scolariulu pote numai cáscigá, privitoriu la cultivarea conscientia a „limbei materne“.

Si, fia amentitu in trecátu, precum tote obiectele de invetiamentu stau in servitiulu limbei materne, totu asia trebue se stee tote in serviciulu religionei etc., ajutanduse imprumutatu in modu concentricu, si facandu astu-feliu instructiunea interesanta, armonica si temeinicu.

Dar' totusi, in sensu mai strínsu, propriete ramificatiuni ale limbei materne suntu: invetiamentulu intuitivu (esercitie verbali si intielesuali), cetitulu, scrisulu (ortografi'a), gramatic'a, stilulu, caligati'a, scrierea dupa dictatu, memorisarea si declamarea.

a) Invetiamentulu intuitivu.

Este propusu mai pretotindenea bine. Mai confusa, conformu conspectulu, este procedur'a la Spinu, unde nice dupa indrumarile date de noi si de colegii sei, invetiatorulu Chir'a nu specifica materialulu tractatu asia, cum facu invetiatorii conscientiosi si petrunsi de santieni'a chiamarei loru.

La Bãrumare se tractéza totororu 6 despartimenteloru materi'a, ce e de a se tractá numai desp. I si II. Acést'a nu e procedura corecta.

S.

(Va urmá).

Románii vechi cá familia, cá statu si cá militari.

III.

Adunarea poporulu se baseza pre principiulu: cine porta greutátile statulu, are dreptu si i-se cuvine a se impartasi si in afacerile si agendele de capetenia ale acelu-a: *Nihil de nobis sine nobis*. Se aiba parte precum la greutátile statulu, asia si la influentia in acelu si la beneficiile lui. Statulu románu a fostu in prim'a linia *statu militariu*; prin resbelu s'a redicatu si sustienutu, prin resbelu a crescutu, prin resbelu a dominatu si si-a adusu la valóre cele alalte institutiuni politice si sociali. Resbelulu si tote greutátile impreunate cu acelu erá detorinti'a principale a cetatieniloru románi, prin urmare erá si dreptu si justu, cá aceia, cari si-puneau viet' a si tote pentru viet' a si binele statulu se se faca partasi si ei in conducerea lui.

In tempurile prime, pana cându servitiulu militariu cadea numai asupra *patriciiloru*, adunarea poporulu constá din adunarea acestor'a, impartiti in cele 30 *de curie*, cá numeru constatatu, pre candu *gintile* si *casele* poteau si trebuiau se variéze cu tempu imultíndu-se seau scaríndu-se

seau chiar' si apunandu. La adunarea acést'a, numita: *comitia curiata*, conveneau toti cetatienii — cu eschiderea femeiloru si a copiiloru necapabili de arme, — adeca toti barbatiu dela 17—60 de ani, cà-ci asia erá intocmitu la románi servitiulu militaruu, — impartiti in aceste 30 de curie, avédu fia-care curia *unu votu* si reprezentandu fia care câte 10 ginti seau 100 de case.

Nice acésta adunare, cá si senatulul, nu putea conveni, fora a fi chiasmata de capulu statului (*calare, comitia calata*), spre a-i face impartasiri (*conventio, contio*) si spre a o intrebá curia de curia. In acésta adunare inse nime nu are dreptulu se vorbésca seau se intrébe, ci toti au numai se asculte si se respundia. Numai regele vorbesce in adunare seau carui-a-i concede elu. Vorbirea multímei erá unu simplu respunsu la intrebarea regelui, fora a mai cercetá, fora a motivá, fora a conditiuná, seau a mai pune intrebári. Cu tóte aceste *comunitatea acést'a* erá propri'a si ultim'a portatoria a ideei suverane de statu, si acésta *suveranitate* se manifestá mai ántániu in ace'a, cá comunitatea de buna voia se punea sub ascultarea (*imperium*) de capulu statului. De ace'a prim'a obligatiune a noului rege erá a se incredintiá de acésta ascultare intrebandu adunarea; intrebare, care in cursulu naturalu alu lucruriloru fora indoéla nu se putea denegá, cá si omagiulu in monarchiele ereditarie.

Suveranitatea acésta, pâna ce activitatea publica se marginea numai in esecutarea ordinei sustatorie, *nu putea* si *nu erá iertatu* se intrevina de sine in statu, pentru-cá *legile* au se domnesca, *nu datatoriulu de legi*. Alt'a erá inse, cându aveá se se faca o schimbare in ordinea de dreptu seau erá necesaria o abatere dela ace'a intru unu casu speciale, atunci fara esepitiune pasiá comunitatea de sine in activitate. Inse numai in casu esepitionalu si de necesitate imperioáa lucrá comunitatea acést'a ea in sa-si de sine, d. e. morindu regele fara a-si denumi succesoru, cà-ci atunci potestatea domnitoria (*imperium*) si scutul dieiloru (*auspicia*) a comunitatei *orfane* pausáu in poporu. Dupa regula si dreptu esecutarea suveranitatei de statu urmá singuru prin conlucrarea cetatienime si a regelui seau a interregelui. Precum se sanctioná reportulu intre *regentu* si *cei de sub reginti'a lui* prin intrebare si respunsu, asia se creá si ori ce actu de suveranitate. Regele, — numai *elu*, nici chiar' *Alter-Ego* alu seu, — intrebá (*rogare*) pre cetatienii adunati in curie, si maioritatea acestor'a decideá, — in care casu, fara indoéla, se poteá denegá aprobarea. *Legea* la Románi nu erá *mandatulu* indreptatu de suveranu catra toti membrii comunitatei, ci *contractulu* inchiaiatu intre tote poterile constitutive ale statului prin intrebare si respunsu. Tote actele, cari eráu in opusetiune cu dreptulu comunu, trebuiau aduse in aintea acestei adunári, ¹⁾ si cu modulu acest'a *legislatiunea* erá in mân'a

comunitatei cetatieniloru nu in mân'a regelui. Regele fara conlucrarea comunitatei nu putea dispune intru nimicu atingatoriu de statu, cu *efectu juridicu*. Celu primitu, d. e. numai de regele intre patricii, remânea ne-cetatianu cá si mai in ainte si actulu primirei erá *nulu*, pana-ce nu consémtiea si comunitatea. Astu-feliu adunarea poporulu, ori câtu de restrinsu poteá pasi si ori câtu de legate-i eráu mânilu, totu-si erá unu elementu constitutivu alu statului románu si activitatea si dreptulu seu nu se faceau dependente in ultim'a instantia dela arbitriulu regelui, cá consiliulu senatului.

In statulu románu, pre lângá *patricii*, mai erau si *clienti* si *plebei*. Clas'a plebeiloru, cu inceputu dela regele *Ancu Martiu*, avendu locuintia parte in Rom'a, parte si la tiera, erau locuitorii cetátiloru supuse cu armele. Ei cá supusi ai statului, nu cá clientii a singurateceloru familie, aveau se póte greutátile statului, fara a se impartasi la inceputu si de drepturi (*cives sine sufragio*). Regele *Serviu Tuluiu* prin constitutiunea s'a forte intielepta ántáiu pentru scopuri militari tragundu si pre plebei si clienti la servitiulu militaruu, i-a facutu si pre acesti'a partasi la agendele statului. Impartindu poporulu in 5 *clási* dupa avere si pre toti cetatienii patricii, plebei si clienti, in *centurie*, a regulatu servitiulu militaruu in proportiune dreapta cu averea, er' influinti'a precumpanitoria in statu prin centurie s'a datu in mânilu patricieloru si a plebeiloru frontasi. Din „Ramnes, Tities, Luceres primi“ si „Ramnes, Tities, Luceres secundi (adausi de Tarquiniu Priscu) s'a facutu 6 centurie de cavaleri, la cari a mai adausu Serviu 12 centurie din plebei mai de frunte — de tote 18 centurie. Clásile de pedestrime eráu: I cu 80 centurie; II, III, si IV cu câte 20 centurie, a V cu 30, si cei afara din clási cu 5, de tóte 193 centurie. Prin acést'a s'a formatu o „adunare noua“, constatoria din toti locuitorii, patricii, plebei si clienti, „comitia centuriata“. Fia-care centuria avea „unu votu“, inse maioritatea erá in partea cavaleriloru si a clasei I cu 98 voturi din 193, si asiá statulu nu putea se degenereze in „ochlocratia“ seau domnirea poporulu de rându. „Suveranitatea“ cu agendele ei, afara de conferirea imperiului, trecu prin acésta reforma la „comitiile centuriate“. Comitiele curiate, acum cá si unu alu doilea corpu legislativu, avea se confirmeze actele comitiiloru centuriate si se conferesca „imperiulu“, reservatu loru prin „lex curiata de imperio“. Comitiele curiate, dupa conceptulu de acum, eráu cá si „cas'a de susu“, si in ele luáu parte numai patricii, cá si magnatii in cas'a de susu.

Cuprindiendule tote aceste intrun'a, venimu la urmatoriulu resultatu: Conceptulu de „suveranitate“ jacea in adunarea cetatieniloru, inse acesti'a „de sine“ nu puteau

perde, nice predá altui-a bunulu neinstrainaveru alu libertatei, si de ace'a, deca nu are *capu de familia*, nu se pote supune altui-a *cá fiu*, — afara deca concede comunitatea. Acést'a este *adrogatiunea*. — Dreptulu de *cive* se castiga numai prin *nascere* si nu se pote pierde. — afara deca comunitatea conferesce *patriciatulu* s'au cecede parasirea aceluia. Criminalulu condamnatu la mórte prin sententi'a regelui seau a locu-tienitorului seu dupa judecata si dreptu, trebuie se sufere mórte, pentru cá judecatoriulu póte numai judecá nu si agratiá, — afara deca judecatoriulu concede condamnatiulu a invocá grati'a comunitatei. De aci inceputulu *provocatiunei*.

¹⁾ D. e. Dupa *cursulu comunu alu dreptului* cine-va neres-triusu-si pote dá proprietatea s'a cui voiesce; acésta inse trebuie se faca indata; a folosi acea proprietate si numai dupa mórte se tréca la altulu, erá imposibilu *de jure*, — afara deca concede comunitatea. De aci origineu *testamentelorlu*. — Barbatulu liberu nu-si pote nice

pasí, de câtu in casu de necesitate, a conlucrá impreuna puteau, numai cându eráu întrebatí, dar' si atunci numai in casuri, cari se abateau dela ordinea sustatoria. Potestatea regesca erá, precum dice „Salustiu“: *venetiermurita* si totu o data legata prin legi „(imperium legitimum)“. Constitutiunea cea mai vechia romána erá, cum am díce, „o monarchia constitutională intorsa“, dupa conceptulu de acum. „Acum“ posesorulu si portatoriulu potestatei de statu este „regele“ si de ace'a p. e. numai dela elu singuru emanéza „acte de agratiare“, ér' reprezentantiloru poporulu le obvine „administratiunea“ statulu, pre cându in Rom'a adunarea poporulu avea dreptulu acest'a rezervatu, ér' totu „regimulu“ erá alu capulu statulu. De o restrictiune esterna a potestatei de statu erá si mai putfnu vorba, cá de restrictiunea esterna a puterei regesei; inse deca conceptulu de dreptu in sine este o restringere, atunci acea potestate nice decâtu nu erá nerestrinsa. Comunitatea, ce e dreptu, dispunea de person'a cetatianulu prin impunere de greutáti si pedepsirea delictelor si a crimelor, inse a fi pedepsitu cine-va pentru acte, ce nu cadeau sub pedepsa comuna, se considerá cá actu de violentia. Si mai restrinsa erá comun'a cu respectu la dreptulu de proprietate si de familia: ea putea se lege si chiar' se omore pre cine-va, nu putea se se atinga inse de „fiulu“ seau de „agrulu“ lui. Asia se guberná comunitatea romána ea pre sine in sa-si, unu poporu liberu, care sciá se asculte, fara misticismu preotiescu, in egalitate neconditionata între sine si in aintea lelei.

Acésta constitutiune e, care a determinatu bazele fundamentali ale statulu románu pentru tóte tempurile, cá-ci, pre lângá tota schimbarea formelor, stá neresturnatu ace'a: cá „magistratur'a“ demânda, „consiliulu betrániloru“ este auctoritatea cea mai inalta in statu, si ori-ce dispusitiune esepzionale are lipsa „de sanctiunare din partea suveranitatei“, care este adunarea poporulu.

N. Popescu.

(va urmá)

Visurile.

Mai inainte de a vorbí despre visu cá atare, credemu de trebuintia a permite câte-va notitie despre acele organe ale omulu, dela a caroru stare este conditionatu somnulu in care se petrecu visele. Permitterea acestoru notitie ni se pare pre atâtu mai necesaria, pre câtu scimu cá numai pre bas'a lor se póte întielege adeverat'a teoria a viselor, si se pote vedé totu una data câtu suntu de arbitraria si de nefundate deosebitele teorii extravagante emise in acestu obiectu din partea asia numitiloru materialisti si spiritualisti.

E cunoscutu cá nervii omulu forméza doue sisteme: sistemulu ganglionariu si sistemulu cerebro-spinalu. Cei de antáiu consista din nesce globule de colóre surie, asiediate in giurulu mai multoru centre in forma de noduri (ganglióne) si presentandu in totalu una tiesetura neregulata. Ei se întindu cu deosebire preste organele vegetative; ér' partea

loru principala, numita simpaticu (sympathicus), e asiediate preste stomacu. Dar' nervi de sistemulu acest'a se afla si in medu'a spinarei, precum si in organele de miscare si simtire, cu tote cá aici predominéza nervii cerebro-spinali. Functiunea principala a nerviloru ganglionari sta fora indoéla intr'acea, cá prin iritarea lor se se excite si intarite organele vegetative; pentru acea se numescu si nervi excitativi. Miscarea animei si a stomachulu, a intestineloru, a limfeloru si a vinelor e conditionata dela iritarea si excitarea acestoru nervi. Tote aceste miscari urméza inconscientu si involuntaru; influentia pote avé vointi'a asupr'a lor numai pre cale indirecta prin intermedierea nerviloru centrali.

Cu totulu alt'a este structura si functiunea nerviloru, cari forméza sistemulu cerebro-spinalu. Acesti'a ni se infacisiédia de ordinariu cá nesce fibre de colóre alburie si rosietica reunite in fascicule. Ei pléca din creri si din medu'a spinarei, cá partile lor principale, la organele miscarei si simtirei, si se ramifica prin totu corpulu omulu. Dela esirea lor din creri si medu'a spinarei acesti nervi sensitivi si motori nu mai suntu inse reuniti, ci se continua cá totu atatea fibre separate, cari iau la terminarea lor formatiuni particulare. Precum sêrn'a conduce electricitatea, intoemai asia conducu si nervii acestia la creri tote impresiunile ce le primescu.

Nervii motori si sensitivi, dar' mai alesu organulu centralu, la care se conducu impresiunile, se potu iritá si excitá numai pâna la una limite anumita; se întielege cá acést'a limite variéza dupa individualitatea subiectulu si influentiele din afara. Ajunsi la limitea de excitare, nervii recadu intr'unu stadiu de langedire si tempire, si au trbuintia de repausu pentru-cá se devina capabili de a primí éra si impresiuni si a se excitá de nou. Pentru repausulu lor s'a ingrigitu provedinti'a in modu admirabilu, stabilindu in ordinea naturei succesiunea alternativa a dilei si a noptei. Cá-ci cu apusulu sórelui se scutesce organulu vederei de iritarea cea mai potentiata, seau aceea se micioréza celu pucinu; ér' prin acést'a se conducu spre repausu si celealalte simtiuri. Noptea este deci conditiunea normala a somnulu si prin acést'a paditórea si scutitórea puterei vitale; in timpulu ei se reintregescu fortiele consumate prin iritatiunile de preste di. Vomu dice dar' cá: caus'a somnulu este de una parte deminuarea iritatiunei interióre, ér' de alt'a impededarea seau celu pucinu depotentiarea impresiuniloru externe; er' scopulu lui: restaurarea nerviloru, regularea si promovarea formarei sângelui, si in generalu nutritiunea.

Dar' incetéza in somnu functiunile nostre spirituale? Respunsulu se cuprinde in celea ce urméza. Este adevratu cá in somnu omulu nu-si mai raportéza sensatiunile si nu-si mai indreptéza atentiunea in modu conscientu asupr'a lunei interióre celu incungiura. Acést'a atitudine psihologica este proprie tota deosebirea între dormire si starea vigilanta a omulu, ea forméza limitea între somnu si vigilantia. Limitea acést'a este la animalu mai pucinu marcata decâtu la omu, fiindu-cá animalulu n'are conscientia de sine si

libertate. Pentru acea se si pote dice, că animalulu nu se afla nici una data in stare de perfecta vigilantia in comparatiune cu omulu; de asemenea potemu dice, că in comparatiune cu animalulu, omulu nu se afla nici una data in stare de dormire complecta, de óre-ce procesele fisiologice, cari i-depotentiéza iritabilitatea creriloru. nu-i atingu, intru nimica conscientia spirituala si vointia libera cá atare.

Ceea ce pierde omulu din recunóscerea spirituala si din vointia s'a in somnu, este singuru numai raportulu dintre sensatiuni si lumea externa; elu nu se pote adeca orientá in timpu si in spatiu, seau cum am disa déjà: nu-si pote indreptá atentiunea in modu conscientu asupra lunei din giurulu seu. Sistarea acestei atentiuni -lu isoléza cu totulu de impregiurimea materiala, si-lu face incapabilu de a operá asupra ei; astu-feliu densulu remane marginitu si avisatu numai la sine insusi. Prin acést'a inse facultatile sale spirituale nu incetéza, nu se intrerumpu de locu in lucrarea loru, nici nu se alteréza in legile si formele loru de desvoltare; numai cátu lucrarea loru e neregulata, din cauza că nu se orientéza dupa lumea din afara; ea este si lipsita de scopu, fiindu-că nu e indreptata asupr'a lunei in care decurge viétia omului. Acést'a viétia a spiritului, care se petrece numai in interiorulu nostru, izolata de lumea ce ne incungiuara, este visulu.

Se vedemu inse mai de aprópe, cari organe ale omului si cari facultati sufletesci functionéza in visu. Adevveratu se fie, că dupa cum pretindu atátu materialistii, cátu si spiritualistii, in starea de dormire a omului nu lucréza totu aceleasi organe si facultati, cari functionéza in starea de vigilantia?

Materialistii sustienu adeca, că in somnu n'ar' functioná crerii, ci cá rolulu loru lu ia simpaticulu, care am vediutu cá este partea principala a sistemului ganglionaru. Inse teori'a acést'a este nu numai lipsita de ori ce fundamentu, ci stá chiaru in contradictiune cu faptele; de ore ce simpaticulu nu este capabilu de a produce acelea imagini, cari ne vinu in somnu la conscientia; elu nu pote dá nascere nici tendintieloru involuntarie ce le avemu in visu. Imaginele din vise se dovedescu cá totu atâtea reproductiuni, sau halucinari ¹⁾ si ilusiuni ale sensurilor; ele suntu conditionate dela nervii cerebrali cari s'au agitatu si excitatu intr'unu organu seau altulu pana la oboséla. Apoi deca nici functiunea sensurilor nu se póte esplicá din simpaticu, cu atátu mai pucinu se potu deduce din elu actele supr'a-sensuale ale recunoscerei si ale vointiei, cari se manifesta in visu. Se vede deci cá acést'a teoria este faurita numai cá se se satisfaca postulatululu materialistu: cum-că viétia psihica a omului ar' consistá numai din functiunile fisice ale organeloru materiale. Acestu postulatulu este inse cu totulu arbitrariu si nefundatu.

¹⁾ Haluciatii se numescu acele imagini, cari nu se producu prin impresiuni esterne, ci prin escitari interne seau automate si prin iritatiunile centrale ale creriloru; dar' cu tote acestea densele ni se infacisiédia cá imagini obiective.

Ce privesce pre spiritualisti, acestia caracteriséza visulu de unu avéntu seau sboru alu vietiei sufletesci in regiuni mai inalte. Schubert d. e. dice, că visulu este liberarea spiritului de sub potestatea naturei exteriore, deslegarea sufletului de legaturile sensualitateri si lucirea sórelui conscientiei intr'alta emisfera. Fichte celu teneru, in unire cu altii inca sustiene, că visulu ar' fi desbracarea sufletului de materialitate si iluminarea lui; er' Perty dice cá este manifestarea puterii magice, care s'ar' aflá latentu in natur'a omenésca.

Inse ori cátu de frumósa si de nobila s'ar' paré acést'a teoria in faci'a celei de mai inainte, ea se dovedesce totu atátu de pucinu fundata cá si cea materialista. Este adevveratu cá celu ce viséza a intreruptu comunicatiunea conscia cu lumea exterióra din giurulu seu, si nu mai operéza asupr'a ei cu conscientia si libertate, ci-si continua viétia sufletésca isolatu si restrinsu in interiorulu propriu. Prin acést'a inse sufletulu lui nu s'a despartitu de corpu si activitatea s'a sufletésca este legata de organele sensitive si de functiunile acestor'a intocmai cá si in starea de vigilantia; aceleasi facultati functionéza in somnu, cari functionéza in starea de veghiare, si intocmai dupa aceleasi legi. Mai lamuritu se va vedé acést'a din cele ce urméza.

Visele se compunu mai de aprópe din sensatiuni, cari apartienu in cea mai mare parte organului vederi. Unele din acestea sensatiuni se producu in somnu prin influentie esterne, altele suntu numai reproductiuni de ale memoriei, er' altele se forméza dupa analogi'a haluciatiiuniloru si ilusiuniloru. Pre lenga acestea se adaugu apoi imediatu excitari de sensuri si tendintie, cari se nascu cá si in stare de vigilantia. Inse pre bas'a acestoru excitari se producu in visu si deosebitele acte de recunóscere. Omulu -si forméza concepte, judeca si concludé, compune discursuri etc. Ba activitatea ce o desvolta in somnu, este câte odata atátu de viua, încátu prorumpé si se manifesta si prin actiuni externe, cum este d. e. vorbirea in visu. In coformitate cu acést'a se manifesta apoi si activitatea vointiei; omulu doresce si refusa, iubesce si uresee, se bucura si se intristéza in visu cá si in stareá vigilanta, si se hotaresce in deplina libertate pentru cutare seau cutare lucru.

J. Marculetiu.

(Va urmá).

Scorbutulu, hemeralopi'a si alcoholismulu.

Scorbutulu (siuiulu) se ivesce mai alesu la persónele, cari se nutrescu esclusivu cu carne si cari delatura ori-ce verdetiuri prospete. In Europ'a nordica de multe ori se areta cá epidemia cu deosebire in Scandinavi'a, de unde si numele acestui morbu „scorbutu” se deriva din limb'a scandinavu si proprie insemneza morbu. In Angli'a inca se iveá adeseori morbulu acést'a, totu din cauza că partea preponderanta a nutrementului constá din carne; dar' de unu tempu in cóce la recomandarea mediciloru poporulu anglesu intrebuintéza mai multe verdetiuri si astu-feliu scorbutulu incetá de a grassá in mesur'a de mai inainte.

In orasiile mari fiindu scumpe verdetiurile, poporul sermanu, nu le pôte procurá si asia folosindu numai carnea, scorbutulu graséza mai tare, decâtu la sate; — deci s'ar' poté dice, cá scorbutulu este morbulu poporului mai seracu dela orasie. In timpurile vechi, cându inca nu erá inventatu vaporulu, marinarii eráu diecimati de acestu morbu in lips'a verdetiuriloru si multu tempu s'a crediutu, cá negrii nu capeta acestu morbu, cea ce a provenitu de acolo, cá pre cându naierii europeni suferéau cumplitu de scorbutu, pre atunci in aceleasi nâi negrii eráu scutiti de acestu morbu; dar' esperinti'a a doveditu, cumcá europenii traiaú mai multu cu carne pre cându negrii si- traganau viéti'a numai cu vegetale. E interesantu, cá animalele nutrite esclusivu cu carne si sânge inca capeta scorbutu d. e. porcii.

Simpptomele acestui morbu ar' fi urmatóriele. Pre piele se areta multime de pete rosie; in diferite organe se ivescu sangerari, ce se nascu din spargerea vaselorlu de sânge. Astu-feliu cu deosebire ginginele se infla si sangeréza; cea ce causéza; si caderea dintiloru. Morbosulu suferi si doreri de articulatiuni, -si pierde poterea si are una dispoziune destimulata. Acestu morbu inse, deca morbosulu capeta verdetiuri prospete, in câte-va dile seau se vindeca, seau esentialu se întórce spre bine. Cu ocaziunea bataiei dela Crimea scorbutulu forte tare grassá in armat'a franceasa; dar' cându ostasii incepura a capetá salata verde prospeta, scorbutulu inca incetá de a mai bântui. Pre náile englese, cându calea marina tiene mai multu de 14 dile, este preserisa una beutura spre intrebuintiare, carea constá din alcoholu, din albuinu vegetalu, din oleiu de fructe si din zama de citróna; si de cându se folosesc atare beutura numai domnesce morbulu acest'a intre marinari.

„Hemeralopi'a“ este acea stare abnormala, cându omulu diu'a ce e dreptu vede binisioru, dar' indata ce inseraza si- pierde vederea cu totulu seau numai in parte; cea ce romanulu in unele tienuturi o numesce „orbulu gâinei“. Acést'a stare pôte fi produsa de mai multe cause; aici inse vomu aduce numai cauzele nascute din nutrire. Ea ocure cá epidemia la locuitorii din Malesi'a, cu deosebire pre tempulu, cându acei'a se nutrescu esclusivu cu urezu, mai departe la cei depre tiermarii vesticii ai Africeii, precum si la una mare parte a locuitoriloru din Chin'a. Asemenea ocure si in Europ'a sudica, dar' numai intre ómenii seraci cu deosebire intre cersitorii, cari traiescu din póme si din cépa. In Rusi'a mai alesu pre tempulu postului se ivesce intre poporulu de rindu; dupa ace'a se areta in convicte, in casarmi. Acést'a stare abnormala de comunu e insocita de scorbutu seau de pellagra seau de anemia si preste totu morbosii acesti'a suntu reu nutriti. Acestu morbu se vindeca, deca individii atacati de elu se nutrescu cu mancari unuróse.

„Alcoholismulu“. Beuturile spirituóse jóca mare rolu in viéti'a sociala a ómenimei. Acestu rolu e forte complicatu, in câtu beuturile spirituóse de o parte cá articlii de contributiune aducu statelorlu mare folosu, ér' de alt'a parte provoca ruinarea totala a multoru ómeni, familii si clase intregi de poporu, incátu mare parte a ómeniloru folosindu beuturile spirituóse trece cu vederea acelu limite, ce desparte gustarea intieptá si placuta de necumpetu, carele cu tempulu aduce ruinarea totala a omului atátu din punctu de vedere corporalulu, câtu si spiritualulu. Aici esemplele se afla cu droi'a. Pre câtu e de compatimitu, pre atátu e de generalu fenomenulu, cá omulu sub tota clim'a, intre tóte impregiurárele naturali si in ori ce feliu de stare a vietiei

sociali abea pôte resiste imbêtareii. Fia-care poporu si- are beutur'a s'a imbetatoria.

Egiptenii vechi aveáu una beutura spirituósa, numita „Zythus“, carea semená cu vinulu si o pregateáu din ordiu; egiptenii de astadi inca au asemenea beutura si pre lánge ea si vinulu de palmi. Abisiniinii au una beutura gatita din suculu palmiloru. In Darfur folosescu vinarsu de bucate si de urezu; e ceva caracteristicu pentru locuitorii de acolo, cá inainte de ce s'ar' representá inaintea sultanului rodu frundie de „chalaub“ (una plânta), pentru cá se li dispara din gura mirosulu de vinarsu. Negrii forte multi iubescu beuturile spirituóse, si europenii seiu bine exploatá pre sem'a loru acést'a slabitiune a negriloru. E interesantu a scí, cumcá si in Afric'a cunoscu „cumisulu“ (beutura gatita din lapte dospitu, acru). In Asi'a beuturile spirituose suntu forte respandite. Turcii au una beutura gatita din struguri, prune, bucate, pere, anisu, pomerantia, frundie de trandafiri si din garófe si porta numele de „raki“. In multe párti ale Asiei este latitu „araculu“. In Chin'a inca suntu beuturi spirituóse, dar' pentru ace'a chinezulu beatu este raru. Pre insul'a Formos'a beau unu vinarsu gatitu din urezu asia, cá femeile tinere rodu uresulu si apoi dimpreuna cu saliv'a lu- scuipescu intr'unu vasu; acestu fluidu apoi trece in fermentatiune. Barbatii forte multu lauda beutur'a astu-feliu gatita. In Siberi'a gatescu unu feliu de vinarsu din ciuperci. In statele unite beuturile spirituóse le folosescu si seracii si avutii in asia mesura, câtu in New-York a trebuitu se edifice asilu (inebriate asylum) pentru betivii culesi de pre strade. Cá se scimtu ce feliu de ómeni ajungu in acestu asilu ni areta statistic'a de cinci ani a acestui institutu in urmatoriele: oficiali 8, preotii protestanti 39, agenti 40, medici 226, domni 240, femei, dómne (?) 1387.

In acést'a statistica rubric'a femeiloru e mare in modu aparentu. In statele unite afara de asilulu betiviloru adunati de pre strade se mai afla si asiluri pre sém'a publicului fruntasiu, unde se cureza morbosii; aici apoi elementele beuturii „haute creme“ formeza tipurile betiei. In Brasil'i'a beutur'a spirituóse este „tafi'a“: dar' aici numai exceptionalu se pôte vedé omu beatu. In Guyana locuitorii suntu forte betivi. Ei intrebuintiéza beutur'a numita „tafi'a“, carea o gatescu asia, cá rodindu in gura fructulu plântei „casave“, lu- scuipescu intr'unu vasu, unde lu- lasa se se dospesca. Din acestea vedemu, cá beuturile spirituóse suntu forte respandite si intrebuintiate.

Lucrulu nu stá mai bine nici in Europ'a. Aici vinarsulu fi cunoscutu in secululu alu XI sub numele de ap'a vietiei (aqua vitae). Cátu de tare si potentiatu intrebuintiarea ei in statele europene se vede din urmatoriele. In Franci'a in anulu 1728 s'au beutu 368,857 hectolitru, in 1828 h. 906,357, in 1840 h. 1.088,302, in 1846 h. 1.475,000. Datele statistice areta, cá in Angli'a pre unu omu cadu 6 litre, in Germani'a 5, in Rusi'a 10 ma in unii ani si 20 litre.

Resultatele beuturii de vinarsu suntu morburi, parte acute, parte cronice; intre cari rol'a principala o duce „delirium tremens potatorum“. In Rusi'a preste anu se prapadescu la 100,000 de ómeni in urm'a beuturii de vinarsu, er' in Germani'a la 45,000.

Beutur'a de vinarsu pentru ómenime e unu adeveratu „sbicui alni Domnedieu“. Ea este pet'a de rusine a intregii ómenimi, respandita pre intregu globulu pamentului. Dr. Bertillon renumitul demografu francesu a aretatu, cumcá beutur'a de vinarsu chiar' si cându e intrebuintiata cu cumpetu inca scurtéza viéti'a in modu aparentu: elu

1) Dupa Dr. Török.

caracterizeza efectulu vinarsului asia, că „vinarsulu nu numai omora pre omu, dar' inainte de ce l'ar' omori, lu-si dejosesece". In urm'a intrebuintiarei vinarsului se nimicescu averi, se nimicescu familii si clase de poporu intregi. In respectulu acest'a se pôte aseptá unu resultatu salutaru numai dela crescerea buna si dela una lumina-re científica generala, si asia numai dupa unu tempu lungu.

Cerculariu catra intregu Clerulu archidiece-sanu.

Nr. 4203 — 1889.

Onorate in Christosu Frate!

Din partea inaltului Ministeriu de culte si instructiunea publica prin not'a sa cercularia de dto 21 Novembre a. c. Nr. 33232. Ni s'a atrasu atentiunea asupra acelei impregiurari, că in unele scóle poporale române in loca de manuale si charte (mape) aprobate de auctoritatea besericésca competentă, docentii dau in mân'a scolariloru manuale dictate, si charte desemnate de densii, si folosescu colectiuni de cântece neaprobate.

Pentru-că acestu inconvenientu se nu se ivésca in nici o scóla elementaria greco-catolica, acestu Consistoriu se vede necesitatu a publicá prin acest'a consemnarea toturilor cartiloru, mapelor si chartelor, cari suntu aprobate pentru scolarii dela scólele elementaria greco-catolice de pre teritoriulu Archidiecesei nostre.

Acestea suntu urmatoriele:

Din Religiune:

Istori'a biblica pentru scólele poporale de Gavri-la Popu, editiunea 3-a, Blasiu 1884, legata 25 cr.

Catechismu pentru scólele poporale, editiunea 3-a, Blasiu 1887, legata 30 cr. v. a.

Din limb'a romana si magiara:

Abecedariu pentru scólele poporale de Solomonu-Munteanu, editiunea a 9-a, Blasiu 1890, legatu 20 cr. v. a.

Carte de cetire pentru scólele poporale de Stefanu Popu, editiunea 4. Blasiu 1889, legata 45 cr. v. a.

Esercitie practice pentru invetiarea limbii magiare de Negruti-Ungureanu, editiunea a 2-a, Blasiu 1887, legata 30 cr.

Din istoria si geografia:

Istori'a Ungariei pentru scólele poporale, editiunea II Blasiu 1885, legata 25 cr. v. a.

Elemente din Constitutiunea patriei, editiunea 3. Blasiu 1884, legata 20 cr. v. a.

Geografi'a pentru scólele poporale, cursulu I, editiunea 3. Blasiu 1887, legata 20 cr. v. a.

Din istori'a naturala si fisica:

Istori'a naturala pentru scólele poporale de Alesandru Uilacanu. Blasiu 1885, legata 1 fl. v. a.

Fisic'a pentru scólele poporale de Elie Chirila, editiunea II. Blasiu 1883, legata 30 cr. v. a.

Din Aritmetica:

Computu mentale si cu cifre pentru scólele poporale de Munteanu-Solomonu, partea II, editiunea 2. Blasiu 1888, pretiulu 30 cr. v. a.

Computu mentale pentru scólele poporale, partea III, de Munteanu-Solomonu. Blasiu 1878, pretiulu 30 cr.

Aritmetic'a pentru scólele poporale de J. S. Stoianu Blasiu 1864, pretiulu 15 cr. v. a.

Charte Geografice:

Chart'a respectivului Comitat, formatu micu, de Hátsek Ignác, pretiulu 20 cr. v. a.

Chart'a Ungariei, de Hátsek Ignác, pretiulu 20 cr.
Map'a paretale a Ungariei de Berghaus-Gönczy, pre pânza, pretiulu 4 fl. 60 cr. v. a.

Map'a Austro-Ungariei de P. Gönczy.

Map'a Europei de Berghaus-Gönczy.

Map'a semigloburiloru pre pânza, pretiulu 4 fl. 50 cr.

Alte recunite de invetiamentu:

Tabele paretale pentru cetitu, Gönczy-Rosiescu, 24 côle mari, pretiulu 2 fl. 40 cr. v. a.

Atlasu pentru istori'a naturala, legatu 1 fl. 75 cr.

Masina de calculatu, pretiulu 3 fl. 20 cr. v. a.

Globulu terestru, pretiulu 5 fl. 50 cr. v. a.

Acestea fiindu cartile si recunite de invetiamentu aprobate pentru scólele poporale greco-catolice din Archidiece-s'a nostra, comitemu strinsu oficieloru parochiale, că in calitatea loru de directiuni scolastice se nu permita a se folosi in acele scóle alte carti si recunite de invetiamentu, afara de cele indigitate mai susu, cari tote se potu procurá dela Tipografi'a Seminarului archidiece-sanu din Blasiu, — si se staruésca, că docentii se se folosésca cu deosebire de cartile recomandate in planulu nostru de invetiamentu publicatu sub numerulu 127 din 1889.

In fine lasamu oficieloru parochiale, se interdica strictu docentiloru nostrii a dá in mân'a scolariloru manuale si colectiuni de cântece dictate de densii sean charte geografice desemnate de densii. —

In urma mai observamu, că in Tipografi'a Seminarului nostru archidiece-sanu din Blasiu au mai aparutu doue manuale folositorie pentru docenti si anume: „Indreptariu pentru Aritmetica, Blasiu 1889, pretiulu 1 fl. 80 cr. v. a. si „Indreptariu pentru Geometria, Blasiu 1889 pretiulu 50 cr.“

Blasiu din siedinti'a consistoriala tienuta in 10 Decembre 1889.

binevointe:

Joanu Vancea m. p.

Archiepiscopu si Metropolitu de Alb'a-Julia.

Câtra On. Cetitori!

Cu 1. Octobre a. tr. intrandu foi'a besericésca si scolastica in anulu alu treilea venimu a rogá cu tota stim'a pre On. Cetitori asi renoi abonamentele. In acelasi tempu rogâmu cu totu adinsulu pre restantiari se binevoiésca a ni tramite detori'a de abonamente de pre semestrele trecute. Restantiile trecu preste 3200 fl. încâtu astadi administratiunea se afla in neplacut'a pusetiune de a nu poté solvi remuneratiunile prescise pentru redactori si colaboratori. Pentru aceea rogâmu pre On. Abonati se binevoiésca a tramite fora amânare pretiurile cu cari detorescu, căci in casulu contrariu vomu fi necesitati a sistá espedarea ulteriôra a foiei pre creditu.

Administratiunea.